

Nummer 182 - November 2024

Tijdingen

UIT LEUVEN

INTERVIEW

Yvon
Eikenaar

WAT NA LEUVEN?

Alumni in de
archivistiek

ANJOU

Een historisch
kaartspel

Tijdingen uit Leuven is het periodiek van de Vereniging Historici Lovanienses, die alle Leuvense afgestudeerden in de Geschiedenis van de Oudheid, de Middeleeuwen, de Nieuwe Tijd en de Nieuwste Tijd groepeert. Lid worden van de Vereniging kan door overschrijving van 15 euro (jaarlijks te betalen lidgeld) op rek.nr. BE26 7330 0301 6629 (KREDBEBB).

Werkten mee aan dit nummer: Elke Close (voorzitter VHL), Edward De Maesschalck, Frederik Maertens, Jan Peumans, Jef Abbeel, Jos Martens, Nico Van Campenhout, Sam Van Clemen en Staf Janssens.

Eindredactie: Mart Moris
E-mail: redactie@vhl-alumni.be

Vormgeving: Ann De Pauw

Cover: detail van de Kangxi-Verbiest hemelglobe op de binnenplaats van het Atrechtcollege, Leuven

VHL • Kesseldallaan 76/0402 • 3010 Kessel-Lo
E-mail: info@vhl-alumni.be
Website: www.vhl-alumni.be

 www.facebook.com/VHLalumni

 www.linkedin.com/company/vereniging-historici-lovanienses-vhl

Inhoud

Woord vooraf	4
Nieuws van VHL	5
Alumni in de kijker	6
Interview met Yvon Eikenaar	9
Anjou: een historisch kaartspel	16
Historische strips	21
Grenzen tussen fictie en wetenschappelijke studies?	24
Encyclopedie van de Vlaamse beweging gaat digitaal	28
Historische boeken	32
Wat na Leuven? Alumni in de archivistiek	43
Historische canon van Leuven: de overstroming (1891)	54
In memoriam	56
Goed gezien	66
Historische weetjes	20 / 23 / 27

Woord vooraf

Beste lezer,

Welkom bij de laatste editie van Tijdingen uit Leuven uit 2024. We zijn aangekomen bij de donkere, gezellige dagen van november en in dit nummer stellen we jullie alweer een prachtige selectie artikels voor. Of je nu op zoek bent naar een diepe duik in de geschiedenis, frisse inzichten wil opdoen of gewoon nieuwsgierig bent naar wat onze alumni tegenwoordig uitspoken: er is voor ieder wat wils.

Na wat korte nieuwtjes trappen we af met een interview met Yvon Eikenaar, een inspirerende alumna. Haar pad van de schoolbanken naar de archiefkamers was allesbehalve rechtlijnig. Verder maken we kennis met *Anjou*, een innovatief kaartspel dat geïnspireerd is door een historisch manuscript, perfect

voor een regenachtige herfstdag. Voor de liefhebbers van historische literatuur zochten onze vaste recensenten naar de nieuwste boeken en strips die je zeker niet wil missen.

Hoewel we al druk bezig zijn met het plannen van onze activiteiten voor 2025, valt er dit jaar zeker nog iets te beleven. Rond dezelfde tijd dat deze Tijdingen in de bus valt, organiseren we onze langverwachte lezing. Daarin zal Chanelle Delameillieure haar laatste onderzoek presenteren. Het is alvast een voorproefje van wat een boeiend 2025 belooft te worden. Meer info over de lezing is te vinden op onze website (www.vhl-alumni.be).

Zoals je ziet, is deze editie weer boordevol gevuld met interessante artikels, interviews en aankondigingen. We zijn trots op wat onze gemeenschap heeft bereikt en blijven nieuwsgierig naar waar onze gedeelde passie voor geschiedenis ons blijft brengen.

Zoals gewoonlijk: veel leesplezier!

Elke Close
Voorzitter VHL

Nieuws van VHL

VHL Scriptieprijs

Onze activiteiten voor 2025 staan nog niet vast, maar wat we sowieso in petto hebben: een lezing door de winnaar van de VHL scriptieprijs 2024. De jury is nog volop aan het beraadslagen en het belooft spannend te worden ...

In tussentijd zijn de inschrijvingen voor de editie van 2025 geopend. Studeerde je in de zomer af en behaalde je minstens 15 op 20 voor je masterproef? Stuur dan een abstract door naar info@vhl-alumni.be. Wie afstudeert in februari, heeft nog tot 1 april 2025 de kans om mee te dingen.

600 jaar KU Leuven

Rector Luc Sels onthulde onlangs het logo voor de festiviteiten rond 600 jaar KU Leuven. Ook de activiteiten voor het openingsweekend van 15 en 16 februari zijn bekend: tijdens *KU Leuven Inside* kun je een exclusieve blik werpen achter de schermen van het universitaire onderzoek. Het volledige programma en een inschrijvingsformulier voor de nieuwsbrief zijn te vinden op de website (www.kuleuven.be/600jaar).

Wist je trouwens dat de KU Leuven ter gelegenheid van haar zesde eeuwfeest werkt aan een herinneringsgalerij? Onder de naam 'Parallax: memories shape the future' doet de universiteit een oproep aan al haar alumni om een herinnering te delen (via www.kuleuven.be/metaforum/parallax).

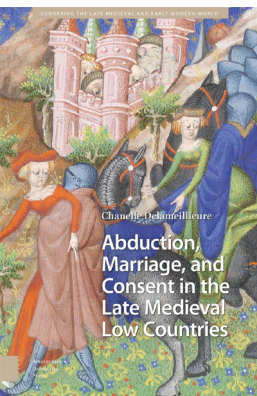
Oproep aan historici-archivarissen

In dit nummer van Tijdingen komt archivistiek overvloedig aan bod. Volgende oproep van de collega's van FAAD (Forum van Afgestudeerden Archivistiek en hedendaags Documentbeheer) past dus mooi in het rijtje: omdat 2024-2025 het laatste academiejaar van de MaNaMa in de archivistiek is, wil FAAD elke week een verhaal van een alumnus/a brengen op LinkedIn. Heb je deze opleiding na je studie geschiedenis gevolgd en wil je een verhaal delen? Laat de collega's van FAAD dan zeker iets weten (via info@faad.be).

Alumni in de kijker

We mogen meteen een pas afgestudeerde alumna feliciteren: de allereerste Kortrijkse scriptieprijs ging naar **Abdelouarete (Abdel) Benammar**, voor zijn masterproef *Gulden Sporen en Gouden Specerijen: een Marokkaanse geschiedenis in Kortrijk sinds 1995*. Proficiat!

Chanelle Delameillieure is als tenure track docent verbonden aan de Leuvense Onderzoeksgroep Middeleeuwen en was onze gastspreker van het najaar (meer info op www.vhl-alumni.be). In mei verscheen haar eerste wetenschappelijke monografie: *Abduction, Marriage, and Consent in the Late Medieval Low Countries*.

Archivarissen **Rombout Nijssen** en **Michel Oosterbosch** werken samen met Steven Vanderputten, professor aan de UGent, aan een nieuwe en moderne uitgave van de *Kroniek van Overmaas* en de *Kroniek van Bilzen* van Peter Treckpoel. Om het brede publiek warm te maken voor het werk en de figuur van deze laatmiddeleeuwse priester, schakelde Nijssen de hulp in van zanger-auteur Rick de Leeuw. De historische thriller *De verdwijning van Peter Treckpoel* is daarvan het goed onthaalde resultaat.

Stadsarchief Mechelen presenteerde afgelopen zomer *Naar betere oorden: De 16e-eeuwse Mechelse uittocht achterna*. In deze documentaire treden archivaris **Koen Vermeulen** en videast Jan Weynants “in de voetsporen van Mechelse kunstenaars, wetenschappers, ambachtslieden en handelaars die tijdens de turbulente 16e eeuw emigreerden naar betere oorden, op zoek naar een nieuwe thuis”. Je kan deze docu integraal bekijken op YouTube.

Auteur en kunstenaar Mark Meekers – het literaire pseudoniem van **Marcel Rademakers** – publiceerde *Het verfwinkeltje van Père Tanguy*, een historische roman over Julien Tanguy (1825-1894), “een ondergewaardeerde figuur in de kunstgeschiedenis” wiens bewogen leven was “verweven met de politieke omwentelingen van zijn tijd”.

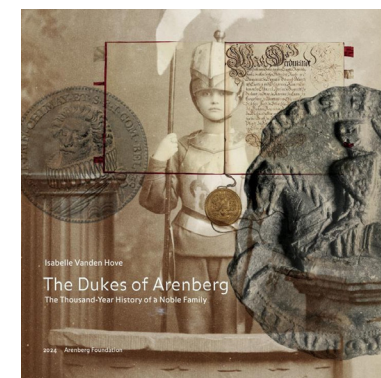
In zijn nieuwe *Historische atlas van de Lage Landen 1257-1439* vertelt **Sieg Monten** aan de hand van een twintigtal

innovatieve kaarten over maar liefst vier eeuwen geschiedenis van België, Nederland en een enkele keer ook Luxemburg. De atlas is het vervolg op Montens *Historische atlas van de Lage Landen 814-1256* uit 2022.

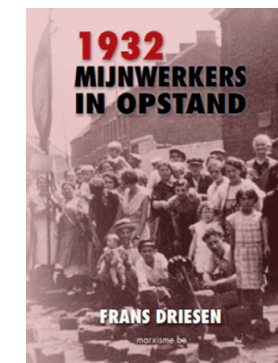
In het Engelstalige maar toegankelijke en rijk geïllustreerde *The Dukes of Arenberg. A Thousand-Year History of a Noble Family* schetst **Isabelle Vanden Hove** de lange geschiedenis van de adellijke familie Arenberg. Als archivaris van de Arenbergstichting beheert Vanden Hove het grootste privéarchief in de Lage Landen dat nog in familiebezit is. Naar aanleiding van het boek geeft ze ook lezingen. Meer info via www.arenbergfoundation.eu (Contact).

In september schopte **Siegfried Evens** het tot in de halve finale van de Vlaamse PhD Cup 2024, een wedstrijd die gepromoveerde doctors helpt om hun onderzoek met het brede publiek te delen. Na zijn studie in Leuven behaalde Evens een doctoraat aan het KTH Royal Institute of Technology in Stockholm, waar hij de transnationale geschiedenis van risicoregulering in kerncentrales onderzocht. Ook **Marie-Gabrielle Verbergt** staat in het lijstje van halvefinalisten. Ze behaalde haar bachelor geschiedenis in Leuven en is dus ook een beetje ‘onze’ alumna. Nadien trok ze naar Gent. Voor haar doctoraat bestudeerde ze de Europese financiering voor historisch onderzoek in de laatste vijftig jaar.

Het platform ‘Antwerpen leest’ bracht een boek van alumna **Frans Driesen** opnieuw onder de aandacht en wij doen met plezier hetzelfde. In *1932: Mijnwerkers in Opstand* (2021) belicht Driesen de mijnwerkersstakingen in België tijdens de Grote Depressie. Zijn werk werd in de recensie geloofd als een “gedetailleerd verslag van een cruciale periode in de geschiedenis van de Belgische klassenstrijd”, waarbij hij erin slaagt “de complexiteit van de stakingen en de sociale dynamiek van die tijd helder en toegankelijk te beschrijven”.

Auteur **Kristof Smeyers** mocht onlangs het luisterboek inspreken voor zijn wildernisgeschiedenis *Wolf* (2023), en in september kwam *Supernatural Bodies*

uit, zijn wetenschappelijke studie over stigmata in Groot-Brittannië en Ierland.

Axel Buyse was jarenlang diplomatiek vertegenwoordiger van Vlaanderen en stelde eind september zijn essay *Klein Vlaanderen, groot buitenland* voor. In het volgende nummer van Tijdingen brengt Nico Van Campenhout een interview met de auteur.

Onze eigen **Edward De Maesschalck** heeft er alweer een nieuw boek bij: *De hertogen van Brabant 640-1430* verscheen in oktober en brengt het relaas

van de vorming en opgang van Brabant: "een ingewikkelde puzzel van talloze gebeurtenissen, veldslagen, huwelijken, tragische overlijdens en bittere strijd om de macht".

Michaël Olbrechts ging na zijn bachelor geschiedenis verder in grafische vormgeving en werkt stevast rond historische thema's. Zijn vierde graphic novel – *Galapagos*, over een bizarre maar waargebeurde affaire uit 1929 – kaapte de Fnac Stripprijs 2024 weg. Zijn vijfde titel is net uit en maakte hij voor het Jenevermuseum van Hasselt: *Stoker*, over sluikstokers aan het begin van de 20e eeuw.

En het hoeft niet altijd boekennieuws te zijn: **Ruben Casteleyn** stampte dit jaar een eigen bedrijf uit de grond, gespecialiseerd in 'experience marketing': VALKMAR (www.valkmar.be). En **Jo Van Dessel**, die als 'Gids 53' wandelingen en rondleidingen begeleidt en in 2020 startte met de podcast 'Historische Vertelsels', biedt sinds dit jaar ook een selectie 'Historische Lezingen' aan (www.gidsnummer53.com). **Frank Judo** tot slot werd stafhouder van de Brusselse

balie. Hoewel hij dit uiteraard vooral aan zijn rechtendiploma te danken heeft, blijft hij zich naar eigen zeggen minstens ook historicus voelen en wil hij dit nieuws graag delen met zijn mede-alumni geschiedenis.

De redactie van Tijdingen zou het graag anders hebben, maar het ontbreekt haar tot nader order aan een alziend oog. Ben je of ken je een alumnus/a die iets moois verwezenlijkt heeft en een plekje in de spotlight verdient? Laat het ons zeker weten via redactie@vhl-alumni.be.

Interview met Yvon Eikenaar Coördinator van Archiefpunt

Yvon Eikenaar (*1991, Zwolle) is de jongste uit een artistiek geïnspireerd gezin met drie kinderen. Haar moeder maakt prentenboeken en schrijft historische jeugdromans, haar vader is belastingambtenaar. Ze groeide op in Wezep, een dorp met ongeveer 12.000 inwoners aan de rand van de Veluwe, op iets minder dan tien kilometer van Zwolle.

In die voormalige Hanzestad doorliep Yvon de middelbare school aan het Carolus Clusius College¹. Haar favoriete vakken waren tekenen, handvaardigheid, biologie, geschiedenis en maatschappijleer. Onder de noemer algemene natuurwetenschappen kreeg ze gedurende een jaar ook les over alchemie en astronomie. "Ik snap nog altijd niet waarom dat een verplicht vak was, maar ik vond het geweldig", zo vertelde ze in een interview dat online begon en op vrijdag 26 april van dit jaar eindigde met een gesprek in Leuven.

Met haar vooropleiding kon Yvon niet naar de universiteit, en eigenlijk wist ze als achttienjarige niet echt welke richting ze uit wilde. "De enige geschiedenisgerelateerde studierichting in het niet-academisch hoger onderwijs was de lerarenopleiding, maar dat was niets voor mij", zo herinnert ze zich. Nadat ze niet was geslaagd voor het toelatingsexamen aan de kunstacademie in Groningen, studeerde Yvon aan de vestiging van de Hogeschool Windesheim² in haar geboortestad Zwolle. Van toegepaste psychologie – "te theoretisch en te droog" – maakte ze, na tussentijds even in een HEMA-winkel te hebben gewerkt, de overstap naar toegepaste communicatie. "Dat was een erg leuke opleiding, waarin ik mijn creativiteit kwijt kon. Ik kreeg les in onder andere marketing, psychologie, sociologie, antropologie en vormgeving, en kreeg er vooral tal van algemene schrijf- en spreekvaardigheden mee. Het fijne contact met de docenten is iets waar ik erg positief op terugkijk."

- 1 De school werd genoemd naar Carolus Clusius (1526-1609), een polyglotte en bereisde allroundwetenschapper, die onder meer aan de Leuvense universiteit studeerde. Vanaf het academiejaar 1593-1594 was hij hoogleraar plantkunde aan de Leidse universiteit en directeur van de kort daarvoor opgerichte Hortus Botanicus. Clusius leverde een belangrijke bijdrage tot de verspreiding van de aardappel en de tulp in Europa.
- 2 De school werd genoemd naar de kloostercongregatie van Windesheim, opgericht in de late 14e eeuw in het gelijknamige dorpje vlakbij Zwolle. De congregatie situeerde zich binnen de Moderne Devotie, een spirituele vernieuwingsbeweging binnen de katholieke kerk, waartoe de aanzet werd gegeven door theoloog Geert Grote (1340-1384).

Hoe kwam je ertoe om geschiedenis te studeren in Leuven?

Na het afronden van mijn studie communicatie solliciteerde ik bij onder meer fietsmakers en schoonmaakbedrijven, waar werd verwacht dat ik de hele dag zou twitteren. Twitter was in 2013 een relatief nieuw en groeiend medium. Veel organisaties en firma's wilden op die zogenaamde Twitterkar springen. Strategische communicatieplannen bedenken is leuk, maar de hele dag twitteren is niet aan mij besteed.

Na enige tijd vond ik een job als salesmedewerker op de keukenafdeling van meubelketen IKEA. Ik hoopte er een voet tussen de deur te krijgen en na verloop van tijd door te stromen naar de communicatieafdeling. Toen deze job een dood spoor bleek en tegelijk een langdurige relatie ten einde liep, had ik het gevoel dat ik op vijftienvijftigjarige leeftijd voor het eerst in mijn leven in staat was om echt eigen keuzes te maken. Ik besloot om geschiedenis te studeren aan de KU Leuven, de oudste universiteit in de Lage Landen. Leuven heeft bovendien qua omvang iets weg van Zwolle, waardoor de overstap naar ik hoopte niet te groot zou zijn.

De keuze om in het buitenland te studeren was niet geheel vrijwillig. Aangezien ik al een bachelordiploma had, zou een tweede bacheloropleiding in Nederland mij ruim 40.000 euro hebben gekost. Met de master erbij zou ik voor een academische opleiding in mijn geboorteland meer dan 59.000 euro hebben moeten betalen. De opleiding in Leuven kostte aan inschrijvingsgeld minder dan 5000 euro! Wat werd ingegeven door praktische en financiële motieven, bleek uiteindelijk de beste keuze uit mijn leven.

Welke kennis heb je via je studies verworven en wat zijn de competenties en vaardigheden die je eraan hebt overgehouden?

In de opleiding communicatie leerde ik correct, wervend en bondig schrijven, presenteren, adviseren, bemiddelen en communiceren met het oog op verschillende doelgroepen. De opleiding geschiedenis leerde me relativeren, analyseren en kritisch denken. Het zijn dingen waar ik mijn hele leven plezier aan zal beleven. Ik deed bovendien ervaring op in het beheer van grote hoeveelheden informatie.

Hoe heb je Leuven ervaren, enerzijds de stad en anderzijds de universiteit?

Ik heb mijn Leuvense studietijd als zeer waardevol ervaren. Ik kreeg meer zelfvertrouwen omdat ik volledig op mezelf aangewezen was. De studie was geweldig en maakte mij meer bewust van mijn grote liefde voor het verleden.

De eerste weken voelde ik me wat verloren in Leuven – overigens een prachtige stad. Het was niet makkelijk om contact te maken. Gelukkig maakte ik de keuze om te gaan werken bij restaurant Notre Dame op de Grote Markt. Niet alleen kreeg ik van de bazin veel praktisch advies en steun, ik heb er tegelijk veel goede vrienden en een echtgenoot (!) aan overgehouden.

In Leuven was ik een echte toerist. Tijdens het academiejaar ging ik slechts drie keer naar huis. In de week studeerde ik en in het weekend werkte ik, zodat er niet al te veel tijd was voor uitstapjes buiten de stad. Het resultaat is dat ik de binnenstad goed ken. Zo kwam het voor dat ik mijn Leuvense studiegenoten meenam naar plekken waar zij nog nooit geweest waren, zoals het prachtige Janseniuspark in de Minderbroedersstraat. Ik zal Leuven altijd een warm hart toedragen. De professoren van de vakgroep Geschiedenis hebben mijn leven veranderd en de prachtige binnenstad zal voor mij altijd een bijzondere plaats blijven.

Vanwaar je keuze om een masterscriptie te schrijven over jongerenprotest tijdens de Beeldenstorm in 1566?

Ik wist al snel dat ik mijn masterscriptie wilde schrijven bij professor Violet Soen, aangezien haar onderzoeksthema's het meest aansluiten bij mijn interesse. Toen ze vroeg of ik al een onderzoeksonderwerp had, vertelde ik haar dat ik zeer geïnteresseerd was in de jeugdcultuur tijdens de Opstand in de Nederlanden in de 16e eeuw. Ik had het boek *Seks, drugs en Rock n' Roll in de Gouden Eeuw* (2012) van de Amerikaanse, in Amsterdam woonachtige historicus Benjamin Roberts gelezen. Daarin wordt een treffende vergelijking gemaakt tussen de hippiejeugd uit de vorige eeuw en de jeugdcultuur in de Nederlandse Republiek omstreeks 1630-1650. Professor Soen vertelde mij dat ze al enkele jaren een soortgelijk onderwerp op de plank had liggen: de jeugdcultuur tijdens de Beeldenstorm van 1566. Blijkbaar gaven veel kronieken uit die tijd blijk van spottende, drinkende en opstandige jongeren, die mee aan de basis lagen van het losbreken van het geweld tegen katholieke kerken en de inboedel ervan. Ik was onmiddellijk enthousiast en

Yvon in het stadspark van Leuven

nam het thema met beide handen aan. Omdat een en ander ook verband hield met de drank- en feestcultuur in de vroegmoderne tijd, trad professor Johan Verberckmoes op als copromotor van mijn masterthesis.

[De abdij van Vlierbeek in Kessel-Lo is een van de plekken in het Leuvense die voor jou een bijzondere betekenis hebben. Hoe is dat zo gekomen?](#)

Toen ik net in Leuven woonde, kende ik er letterlijk niemand. Op 1 september 2016 verhuisde ik naar mijn Leuvense kot, waarna ik erachter kwam dat het collegejaar in Vlaanderen pas laat in september van start gaat. Ik greep de resterende tijd aan om de stad te leren kennen. Ik kocht toeristische boekjes en fietste in de omgeving. Abdijen trokken in het bijzonder mijn aandacht, aangezien die in de omgeving van Zwolle niet te vinden zijn. De abdij van Vlierbeek in Kessel-Lo werd mijn favoriet. Tijdens de zomers gebruikte ik die plek om te ontkomen aan de drukte en de warmte van de binnenstad. Toen ik een relatie kreeg, kwamen we hier hele dagen picknicken en lezen, zeker toen we in 2021 afstudeerden en naar Kessel-Lo verhuisden. Op 29 april 2023 trouwden we. Omdat mijn man net zoveel van die plek hield als ik, besloten we onze trouwfoto's op de site van de abdij te maken.

[Wat leerde je uit eerdere werkervaringen in de horeca en een museum, en bij Histories vzw en het KADOC?](#)

Van mijn zestiende tot mijn dertigste werkte ik in vijf verschillende restaurants, zowel in Nederland als in België. Daar leerde ik niet alleen keihard werken en niet te veel vragen stellen, maar evenzeer wat het betekent om dienstverlener te zijn en te denken vanuit de behoeften van de klant, omgaan met collega's, publiek en moeilijke mensen, over koetjes en kalfjes praten met vreemden – ik ben best verlegen aangelegd, maar dat is door de vele en diverse contacten sterk verminderd –, de regie behouden en prioriteiten stellen in chaotische situaties, en vooral ook 'nee' zeggen, want er zijn grenzen aan de uitdrukking dat de klant altijd koning is.

Bij Museum de Fundatie in Zwolle leerde ik vooral mijzelf kennen. De momenten van reflectie, die onvermijdelijk zijn bij een job als suppoost, deden mij inzien welke kant ik op wilde in het leven, waaruit de beslissing resulteerde om in Leuven te gaan studeren.

Bij erfgoedorganisatie Histories, die onder andere heemkunde en genealogie in haar takenpakket heeft, stak ik heel wat op. Ik werkte er een half jaar als stagiair, maar werd er zeer warm ontvangen door een fijn team. Ik leerde met name de brede erfgoedsector in Vlaanderen beter kennen, waarvan ik

door mijn Nederlandse afkomst en Leuvense bubbel tot dan niet veel afwist. Ik kon er ook mijn communicatievaardigheden voor het eerst echt toepassen in de sector waar mijn hart ligt. Bovendien gaf stagebegeleider Daphné Maes mij mee hoe je het inclusieve karakter van een erfgoedorganisatie kan vergroten en hoe erfgoedvrijwilligers het best worden betrokken bij de werking ervan. Het was de ideale stageplek voor een verdere loopbaan in de erfgoedsector.

In het KADOC leerde ik de basisbeginselen van de archivalie in de praktijk toepassen. Het was geweldig om er te werken onder de leiding van historicus Godfried Kwanten, een autoriteit in de archiefsector van wie ik aan de universiteit les had gekregen. Ik verwerkte archieven van onder meer het Algemeen Christelijk Vakverbond, jeugdorganisatie Kazoo en Jeugdzorg Vlaanderen. Vooral bij het ordenen en inventariseren van het archief van de clarissenzusters van Kessel-Lo beleefde ik veel werkvreugde.

[Wat is Archiefpunt en wat is jouw functie en taak in deze organisatie, waar je sinds 2023 werkzaam bent en ondertussen de coördinatie voor je rekening neemt?](#)

Archiefpunt is een dienstverlenende organisatie voor privaatrechtelijke archief- en documentatiecentra en -collecties in Vlaanderen en Brussel. We verzamelen informatie over deze organisaties en instellingen in de Archiefbank en ondersteunen archiefbeheerders en onderzoekers via de website (www.archiefpunt.be), via onze helpdesk, via werkbezoeken en via vormingen van uiteenlopende aard. Daarnaast probeert Archiefpunt de brede samenleving te sensibiliseren en te overtuigen van het maatschappelijk belang en de veelzijdigheid van privaatrechtelijk archief, zodat dit waardevolle erfgoed zou worden in kaart gebracht, behoorlijk geconserveerd, ter beschikking gesteld van geïnteresseerden en niet verloren gaat voor volgende generaties.

In het najaar is Archiefpunt gestart met het grootschalig project 'Dagboeken uit de Tweede Wereldoorlog'. Het doel is om zoveel mogelijk (gepubliceerde en ongepubliceerde) dagboeken uit die tijd op te sporen in Vlaanderen en Brussel en om die te digitaliseren en toegankelijk te maken voor het brede publiek. Op de website www.oorlogsdagboeken.be is daarover meer informatie te vinden en langs die weg kunnen ook tips en suggesties worden aangebracht.

Je werkt geregeld samen met vrijwilligers. Welke inbreng kunnen die hebben en hoe zit het met de verhouding tot professionelen?

Wanneer vrijwilligers op de juiste manier worden ingezet, kunnen ze een grote meerwaarde betekenen. Ze worden helaas soms ingezet als een gemakkelijke oplossing voor de overvolle agenda's en het personeelsgebrek in de erfgoedsector. Vrijwilligers kunnen veel werk uit handen nemen, maar het kost ook veel tijd om hen behoorlijk te begeleiden. Ze hebben recht op inspraak, kunnen tot op zekere hoogte hun inbreng zelf kiezen en vormgeven, en mogen zich mede-eigenaar voelen van het eindresultaat dat wordt afgeleverd.

Vrijwilligers worden in de archiefsector vaak ingezet om archieven kwalitatief te ontsluiten. Mocht dat niet het geval zijn, zouden die archieven helemaal niet worden geordend en geïnventariseerd. Zo werden en worden de registers van de schepenbank van de stad Leuven uit het ancien régime getranscribeerd en gedigitaliseerd door vrijwilligers. Ze brengen een specifieke expertise mee en, in het geval van gepensioneerden, een schat aan ervaring uit hun leven en beroepsloopbaan. Voor 'Dagboeken uit de Tweede Wereldoorlog' doet Archiefpunt een beroep op vrijwilligers uit diverse regio's voor het opsporen, verzamelen en ontsluiten van dergelijke documenten.

Yvon op bezoek bij Liberas, het centrale archief voor de liberale beweging in België/Vlaanderen in Gent

Wat is voor jou de maatschappelijke relevantie van erfgoed(werking), archieven, geschiedenis en geschiedschrijving?

Historische kennis verschaft inzicht over waar we vandaan komen. Het leert ons dat dingen veranderlijk zijn, subjectief en relatief, en dat we niet zomaar alles moeten accepteren zoals het is. In een wereld met een overdaad aan informatie wordt archief- en informatiemanagement steeds belangrijker om de democratie, en met name de democratische controle op de overheid, in goede banen te leiden.

Privaatrechtelijke archieven – het werkveld van Archiefpunt – moeten wettelijk niet worden bewaard, maar dat betekent niet dat ze minder belangrijk zijn. Sensibilisering errond is dus extra nodig. De ontsluiting ervan door professionele archivariissen zorgt ervoor dat de context en de waarde van dat erfgoed

niet verkeerd wordt geïnterpreteerd en op een verantwoorde wijze kan worden aangeboden aan het publiek.

Heb je bijzondere hobby's of interesses?

Mijn voornaamste intellectuele interesse blijft de geschiedenis van de Reformatie. In Nederland gaat vaak de volle aandacht naar de 17e eeuw, de glorieus tijd van de Republiek. Ik vind het met name interessant om de aanloop naar deze tijd verder te onderzoeken. Daaruit blijkt dat het ontstaan van Nederland eigenlijk een groot toeval is en een gevolg van een samenloop van allerhande militaire, politieke, geografische en diplomatieke omstandigheden. Daarnaast vind ik cultuur en religie zeer boeiend, want het zijn manieren waarop mensen betekenis proberen te geven aan hun leven. Ik lees en teken graag en bezoek geregeld musea ..., niets bijzonders dus.

Wat pop- en rockmuziek betreft, ben ik een grote fan van David Bowie (1947-2016), een inspirerende en intelligente alleskunner die zichzelf bleef heruitvinden. Zijn songs hebben in het bijzonder de afgelopen tien jaar veel voor mij betekend. Herman Brood (1946-2001) was eveneens een geweldige zanger-performer en ondertussen een soort cultfiguur, al haalt hij het voor mij niet bij Bowie. Het album *Shpritsz* van Brood en zijn begeleidingsgroep His Wild Romance uit 1978, met de hitsingle 'Saturday Night', is prachtig en ik luister er regelmatig naar. Het is leuk dat Herman Brood van oorsprong een Zwollenaar was, al was dat iets waar hij niet bepaald trots op was. Hij heeft er wel een standbeeld, een museum en een wandelroute.

Blijf je in België wonen?

Jazeker! Op 1 mei zijn we verhuisd naar de wijk De Eksterlaar in Deurne-Zuid. (Voorlopig) weg uit het mooie Leuven, maar zeker niet weg uit Vlaanderen!

Nico Van Campenhout

Anjou: een historisch kaartspel

Alumnus Bram De Ridder bracht vorig jaar het historisch kaartspel Anjou op de markt, zijn vuurdoop als historisch spelontwerper. Het is gebaseerd op de Bijbel van Anjou, een waardevol en prachtig versierd manuscript uit de 14e eeuw. De bijbel wordt bewaard in de Maurits Sabbebibliotheek van de KU Leuven, waarmee Bram een samenwerking aanging.

Met Sunken Tower ontwerpt Bram niet alleen eigen spellen, hij coacht ook andere (digitale) spelbedrijven bij hun historisch gamedesign. Wat meer is: je kunt zelfs als historicus bij Bram terecht, als je je onderzoek graag vertaald zou zien naar een spel.

Anjou kan alvast als referentie tellen: er werden al meer dan 1500 exemplaren verkocht. Verschillende media prezen het als prachtig vormgegeven, onderhoudend en toegankelijk voor een breed publiek. Het is een spel voor 2 of 4 spelers vanaf 8 jaar en het is te koop via de website van Sunken Tower (www.sunkentower.be). Wij zouden zeggen: probeer het vooral zelf eens uit!

Hoe ben je op het idee gekomen voor *Anjou*?

Ik was op een avond uit verveling wat aan het scrollen op Twitter. Per toeval kwam ik een aantal gedigitaliseerde pagina's van de *Bijbel van Anjou* tegen. Die afbeeldingen spraken meteen tot mijn verbeelding: kleurrijk, van hoge kwaliteit, rijkelijk gevarieerd en vooral enorm speels. Ik was eigenlijk met een ander spelconcept bezig, maar diezelfde avond heb ik beslist om van thema te veranderen. Ik moest wel controleren of er voldoende verluchtingen in het manuscript aanwezig waren en of ze enigszins te structureren vielen volgens type. Daarnaast was het uiteraard van cruciaal belang te weten wie de rechten op de afbeeldingen had. Dat bleek allemaal goed werkbaar en dus lag het na die avond vast dat mijn eerste spel over de Anjou-bijbel zou gaan.

Hoe gaat dat in zijn werk: een spel ontwikkelen?

De eerste fase is de moeilijkste om uit te leggen. Het valt een beetje te vergelijken met de welbekende 'historische sensatie', maar het is eerder een 'historische animatie': iets in het verleden trekt de aandacht en geeft een instant wowgevoel, omdat het onmiddellijk duidelijk is dat er iets leuks mee te doen valt. Meestal is dat een visuele stimulus: een bron springt plots in het oog en nodigt me uit om door te denken. Bij de Anjou-bijbel viel bijvoorbeeld de grote weelde aan grappige middeleeuwse figuurtjes op, waarvan sommige totaal niet voldoen aan het populaire beeld van de duistere en preutse middeleeuwen. Aangezien spelletjes eerst beoordeeld worden op hun 'look' en dan pas op de spelervaring, is die visuele component een belangrijk vertrekpunt. Toch hoeft een 'historische animatie' niet per se visueel te zijn: momenteel denk ik na over een spel rond een thema uit de Belgische politieke geschiedenis, dat ook zonder visuele elementen een stevige 'historische animatie' biedt.

De tweede stap is het spelconcept zelf. Daarvoor probeer ik zo dicht mogelijk bij een historische werkelijkheid te blijven, zonder te vervallen in een te grote complexiteit. Vandaar dat je als speler van *Anjou* de afbeeldingen gebruikt waarvoor ze effectief bedoeld waren – de marges van een handschrift opluisteren – en dat je de rol opneemt van knecht in het atelier van meester Orimina, waarbij er wat concurrentie heerst tussen de verschillende medewerkers-spelers om het beste werk af te leveren. Dat alles ligt dicht bij de werkelijkheid dan wanneer ik in het spel de indruk had gewekt dat er slechts één persoon aan het manuscript heeft gewerkt, of wanneer ik de afbeeldingen totaal uit hun context had gehaald.

Daarna stem je het visuele en het spelconcept maximaal op elkaar af en ga je het spel testen. Die 'playtests' zijn altijd stresserend: het spel moet van bij het begin voor zo'n 75 procent werken zoals ik het voor ogen heb. De overige 25 procent bestaat uit onverwachte zaken, want een nieuw spel speelt nooit helemaal zoals je eerst dacht. De eerste playtests gebeuren daarom aan mijn eigen werktafel, met enkel mezelf als speler(s). Daarvoor moet ik me soms mentaal in vier delen, maar als vader van twee jonge kinderen heb ik daar gelukkig wat ervaring mee.

Pas als ik zelf tevreden ben, ga ik testen op verplaatsing: bij familie thuis of met vrienden op café, met hier en daar wat mensen die ik minder goed ken. In tegenstelling tot veel andere spelontwerpers maak ik die testronde niet té uitgebreid: als al uit de eerste tests blijkt dat er nog veel werk aan is, steek ik het idee terug in de koelkast. Liever even tabula rasa dan uren sleutelen aan

iets dat toch nog niet goed genoeg is. Gelukkig zie je snel of mensen zich amuseren of niet.

Wat mogen we van je volgende spel verwachten?

Er zijn een pak projecten in ontwikkeling, maar het eerstvolgende spel wordt er eentje op basis van 18e- en 19e-eeuwse Japanse *ukiyo-e* prenten. Het zal dit najaar uitkomen, ten laatste vóór de kerstperiode. Rond *ukiyo-e* heb ik al langer wat boeken in huis, puur op basis van de 'historische animatie' die deze houtsnEEKunst biedt. De prenten springen meteen in het oog en bevatten vaak veel verwondering en humor. Ze zijn bovendien massaal aanwezig bij erfgoedinstellingen, wat zeker helpt.

Het spel is een opvolger voor *Anjou* in de zin dat ik opnieuw werk met 112 kaarten in eenzelfde doos, maar inhoudelijk is het helemaal anders. Hier neem je als speler de historische rol van uitgever op, waarbij je de meest waardevolle set *ukiyo-e* prenten op de markt wil brengen. Alleen kunnen je collega's stokken in de wielen steken en moet je opletten dat de overheid (het *bakufu*) je kaarten niet censureert. Het spel is momenteel volop in de playtest-fase. Het doet het gelukkig erg goed. Ik was bijvoorbeeld bijzonder blij met de positieve reactie van een medewerker van Larian Studios, dat computerspellen ontwikkelt en in 2023 de 'Game of the Year' award won.

Wat zijn je ambities met *Sunken Tower*? Wil je de internationale markt op?

Anjou was eigenlijk al een beetje een internationaal verhaal: het grootste deel van de exemplaren is gek genoeg verkocht aan Nederlanders. Voor een stuk moet dat: ik vrees dat we op vlak van creatieve omgang met het verleden jaren achterliggen op het buitenland. Als academisch geschoolde historici hebben we het verleden veel te lang angstvallig bewaakt als een enorm complex en bijna permanent gevaarlijk iets. Kijk naar de pijnlijke discussies over *Het Verhaal van Vlaanderen* – veelvuldig afgebrand aan de universiteiten, maar wel het succesvolste publiekshistorische product ooit. Door onze opleiding vergeten we soms dat het verleden ook gewoon leuk mag zijn. Net dat idee belichaamt *Sunken Tower* volop.

Aangezien het internationale publiek meer gewend is aan creatieve historische producten, heb ik zeker ambities om naar het buitenland te trekken. Daarnaast zijn de marges op bordspellen erg nipt en is er veel competitie. Je moet dus bepaalde volumes halen om als bedrijf te overleven en daarvoor is de eigen markt nu eenmaal te klein. Gelukkig hebben we in België

een enorm rijke geschiedenis met prachtig bijhorend erfgoed, dat ook in het buitenland tot de verbeelding spreekt.

Wat zijn enkele van je favoriete (bord)spellen met een historisch thema?

Momenteel spendeer ik wel wat tijd aan het digitale *Crusader Kings III*. Dat spel past uitstekend bij mijn eerdere wetenschappelijk onderzoek rond politiek, diplomatie en recht in het ancien régime. Het laatste bordspel dat ik speelde, was *Virtu*. Daarin neem je de rol op van een Italiaanse heerser uit de renaissance en moet je je hofhouding optimaal doen functioneren. Ik vond het geen ideaal spel, maar het belichaamde wel de filosofie die ik zelf probeer te volgen: het spelconcept laten voortbouwen op een historische realiteit en er duidelijk naar terugverwijzen. Dat laatste is bij spelletjes als *Ticket to Ride* en *Catan* bijvoorbeeld niet het geval.

Is de accurateid voor jou, als speler-historicus, een must?

Ik draai de vraag graag om: wat bedoelen we met 'historische accurateid'? In *Anjou* leg je de afbeeldingen onvermijdelijk naast pagina's van het handschrift waar ze in werkelijkheid niet thuishoren. Is dat dan een gebrek aan accurateid? Bovendien zijn een les in de klas of zelfs een wetenschappelijke studie ook nooit volledig, en maakt een leraar of auteur altijd keuzes wat betreft interpretatie. Voor mij bestaan er dus gradaties van accurateid en moeten spelontwerpers daar zelf keuzes in maken: gebruiken ze historische afbeeldingen of moderne voorstellingen? Brengen ze een hypergedetailleerd verhaal van één veldslag of proberen ze de essentie van een historisch systeem te vatten? En zo verder. Ik heb geen voorkeur voor het ene of het andere, op voorwaarde dat je eerlijk bent over wat je aan het doen bent. *Catan* kan je niet promoten als 'een spel over de historische kolonisatie'. En *Carcassonne* kan je geen 'getrouwe weergave van de feodaliteit' noemen.

Bij spelletjes is creativiteit minstens even belangrijk als accurateid – anders wordt het gewoon re-enactment, zonder inbreng van de spelers. Als ik een historisch spel speel, is de essentie voor mij uiteindelijk: het spelplezier.

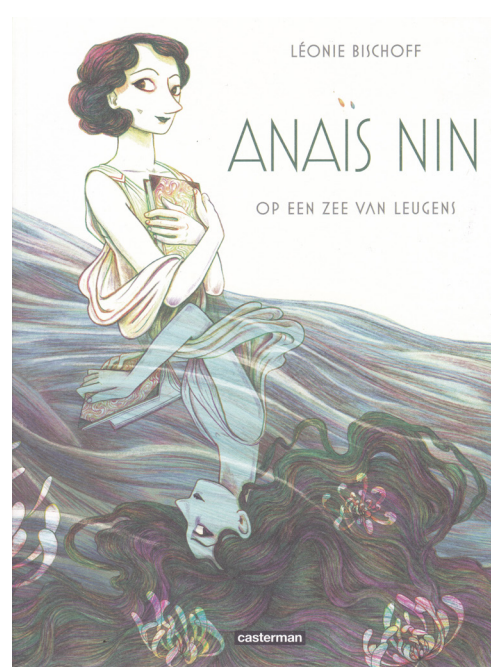
Ben jij net als Bram actief als 'historisch ondernemer'? Wil je in Tijdingen graag iets vertellen over je project(en)? Laat ons iets weten via redactie@vhl-alumni.be!

Wist je dat ...

... het woord 'denim' is afgeleid van de naam van de stad Nîmes?

Al in de 16e eeuw werd in deze Zuid-Franse stad denim geproduceerd: een stof voor werkkledij die toen nog niet uit katoen bestond, maar uit een mix van zijde en wol, geweven in een zogenaamde keperbinding ('sergé'). Sergé de Nîmes ('denim') was een poging om de blauwe 'jeansstof' uit het Italiaanse Genua na te maken – (bleu de) Gênes heeft waarschijnlijk op zijn beurt tot de term (blue)jeans geleid. Jeans van denim bleek steviger en heeft, in een katoenen variant en via een omweg langs Amerika, de wereld veroverd.

Historische strips

Léonie Bischoff, *Anaïs Nin*. Op een zee van leugens, Casterman, Doornik, 2021, 190 p.

Een vrolijk kleurenpalet, een mysterieuze blik en een afwijkende weerspiegeling van het hoofdpersonage: meer heeft een cover soms niet nodig om de lezer aan te trekken. Het is de reden waarom ik deze graphic novel ter hand nam, eentje over het leven van de schrijfster Anaïs Nin. Eerlijk gezegd was ik niet echt bekend met deze Franse schrijfster of haar werk, maar ik was wel benieuwd naar haar verhaal. Dit album heeft me alleszins niet ontgoocheld.

Het ontwaken van Anaïs Nin

Anaïs Nin woont begin jaren '30 met haar man in een voorstad van Parijs. Ze vindt dat ze gelukkig moet zijn, maar het lukt haar niet. Anaïs worstelt ermee om haar

plaats in de samenleving te vinden. Het is niet makkelijk voor haar, als kind uit een gebroken gezin, opgegroeid op twee werelddelen en in meerdere talen, en als beginnend schrijfster. Ze botst ook nog eens met de artistieke wereld, waarin wel veel kan, maar waar vrouwen net als in de rest van de samenleving op de tweede plaats komen. Haar uitweg uit dit alles is haar dagboek. Daarin kan ze ongeremd haar gevoelens en fantasieën loslaten. Zo creëert ze een Anaïs die alleen op papier bestaat en een spiegel is van haar binnenste. En dan ontmoet ze de eigenzinnige Henry Miller, die met zijn schrijfsels en gedachten haar wereld op zijn kop zet. Misschien kan er toch meer dan ze altijd gedacht heeft?

Het levensverhaal van Anaïs Nin (1903-1977) wordt hier niet volledig uit de doeken gedaan en is beperkt tot haar Parijse periode tot ca. 1935. Dit is vlak voordat ze haar eerste romans zou schrijven. Je kan deze beperking jammer vinden, maar het is niet slecht om eens een album te lezen dat enkel een deel van iemands leven in beeld brengt. Al te vaak begaan auteurs de fout te veel te willen vertellen in een beperkt aantal pagina's. Bischoff neemt haar tijd om Nin als persoon uit te diepen vóórdat haar carrière losbarst.

In dit album zien we dus het 'ontwaken' van Anaïs Nin. De simpele bankiersvrouw probeert zich in haar rol als huisvrouw en liefhebbende echtgenote in te leven en terwijl te schrijven. Gaandeweg leren we haar en haar omgeving kennen en zien we dat ze het op alle vlakken moeilijk heeft.

Dagboeken vol zelfexploratie

De periode van het interbellum voelt haar vreemd aan, met veel tradities én vernieuwingen, maar ze kan zich er niet in vinden door haar afkomst en haar gedachten. Ze ontmoet in Henry Miller een gelijkgestemde ziel en zo begint ze geleidelijk haar weg te vinden. Toch past wat ze doet en denkt nog steeds niet in deze wereld en kan ze dit alleen kwijt in haar dagboek. Het album komt op die manier min of meer overeen met het eerste volume van haar later gepubliceerde dagboeken, die bij de uitgave een schandaal veroorzaakten en later een invloed zouden hebben op de feministische beweging van de jaren '60-'70.

Met *Anaïs Nin. Op een zee van leugens* krijgen we een beeld van een gecompliceerde vrouw met een open houding naar relaties en seksualiteit. Ze leert zichzelf kennen en ondanks alles aanvaarden. Haar leven is niet fraai; haar keuzes zijn vaak fout en soms ronduit choquerend. En toch merk je dat ze vaak haar tijd vooruit was. Ze wilde uiteindelijk gewoon schrijven vanuit een vrouwelijke visie, wat toen nog niet kon, en dan bovendien nog eens over erotiek. Via haar zelfexploratie ontdekken we tegelijk de wereld van de jaren '30. Alles kon toen, zogezegd. Er waren zo veel mogelijkheden voor iedereen en de oude wereld was dood. Behalve voor vrouwen dan, want voor hen bleef het een keurslijf.

Beoordeling

Het tekenwerk is echt prachtig gedaan. De tekenstijl is zeer speciaal, met een kleurgebruik in de lijnen zelf en niet in de inkleuring, die hier meestal gewoon wit blijft. Waar er wel ingekleurd wordt, is het vaak in een donkerder palet om de schaduw- en spiegelwereld van Anaïs te tonen. Dit past wonderwel in het verhaal, waardoor je snel maar ook duidelijk van de ene naar de andere werkelijkheid springt. Het is allemaal op papier gezet met een zogenaamd magisch potlood, een stift die van kleur verandert als je de pen draait tijdens het tekenen. Je kan via YouTube terugvinden hoe Bischoff op die manier haar tekeningen op papier zet. Het is alleszins een leuke nieuwe stijl die een complexe gedachtewereld mooi vorm kan geven.

Léonie Bischoff zet een niet-alledaags historisch figuur op papier en dit op een bijzondere manier, met vooral aandacht voor innerlijke gedachten en gevoelens. Het is niet altijd makkelijk om dergelijke zaken in een graphic novel te presenteren, maar deze poging is zeker en vast geslaagd. Wie Anaïs Nin enkel kent uit haar levensbeschrijving op pakweg Wikipedia, zou deze dame als een negatief en zelfs amoreel persoon kunnen zien. Dat is in dit album niet het geval. Ze krijgt hier een heldere stem, ziet haar twijfels en problemen, en aanvaardt dat ze niet echt in deze wereld past. Ze erkent de fouten die ze begaat en dat levert haar sympathie op. Bij het lezen van dit album kan je bijna niet anders dan aan haar kant staan en proberen haar te begrijpen. Dat is een mooie verdienste van de auteur: ervoor zorgen dat je als lezer toch een beetje verliefd wordt op Anaïs, ook al ben je het niet altijd met haar eens.

Frederik Maertens

Wist je dat ...

... het intussen twintig jaar geleden is dat de eerste bachelorstudenten in Leuven startten?

De zogenaamde BaMa-hervorming werd doorgevoerd in het kader van de Bolognaverklaring, die bedoeld was om het hoger onderwijs van 29 Europese landen beter op elkaar af te stemmen. In ons land bestaat de opleiding geschiedenis sindsdien uit een driejarige bachelor en een eenjarige master, en niet langer uit kandidaturen en licenties van telkens twee jaar.

In het academiejaar 2004-2005 verwelkomde de KU Leuven meer dan 250 eerstejaarsstudenten in de bachelor geschiedenis. Naast de structuur was ook het programma aanzienlijk vernieuwd: de vroegere opleidingen in oude en moderne geschiedenis waren samengevoegd en het eerste jaar was, op enkele keuzevakken na, volledig gemeenschappelijk. Vanaf het tweede jaar deden verschillende afstudeerrichtingen hun intrede, zowel gespecialiseerde opties per tijdvak als het brede 'Oudheid tot heden'. Hoewel de studenten van vandaag alweer tegen een ander programma aankijken, is de BaMa-structuur een blijvertje gebleken.

In 2027 kunnen we terugblikken op 2007, het jaar waarin niet alleen de eerste bachelors in de geschiedenis afstudeerden, maar ook de laatste licentiaten.

Grenzen tussen fictie en wetenschappelijke studies?

Als je van historische fictie houdt, moet je volgens Jos Martens zeker eens op zoek naar de Centurion-trilogie van Adrian Goldsworthy, een gerenommeerd historicus die zich met succes aan het romanschrijven heeft gewaagd. De bespreking van het tweede deel uit de reeks vormt voor Jos de ideale aanleiding om nog eens wat dieper in te gaan op de grenzen tussen historische romans en wetenschappelijke literatuur.

“Geschiedenis schrijven is een vorm van literatuur en moet daarom begrijpelijk en boeiend zijn voor alle lezers, niet alleen voor academici.” (Hilary Mantel)

Dezelfde aanmaning tegen het gebruik van hermetische teksten in historische studies krijgen we al vele jaren van historici. En niet de minste. Om enkelen te noemen: Georges Duby, Régine Pernoud, Barbara Tuchman, Sophie de Schaepdrijver, ... Geen ivoren toren!

In Tijdingen nr. 130 raakten zowel Kristin De Maesschalck als ondergetekende eenzelfde probleem aan dat opduikt bij het lezen van historische romans, vooral als de lezer historicus is: waar begint de fantasie en waar stopt de historische werkelijkheid? Dat resulteerde in een uitvoerig artikel³.

Sindsdien zijn twee decennia verlopen en in die tijd werden tientallen goede, kwaliteitsvolle historische romans, non-fictieboeken en films besproken voor dit tijdschrift en enkele Vlaamse en Nederlandse websites.

Het omgekeerde bestaat natuurlijk ook: historische non-fictie geschreven als een roman. Een sprekend voorbeeld is *De Bourgondiërs* (2019), door Bart Van Loo: meer dan 600 bladzijden, al 400.000 exemplaren verkocht in tien talen, een veel beluisterde en zeer gunstig ontvangen podcast, een massa podiumoptredens en een smeugig verhaal, lichtvoetig en met zwier verteld. Historici hadden echter nogal wat kritiek, m.i. terecht. En nu is er het vervolg, *Stoute Schoenen*, gelanceerd met een gigantische multimediale promotiecampagne: 848 bladzijden als resultaat van vier jaar werk en ettelijke duizenden kilometers reizen.

3 Jos Martens, 'Bastaarddochter van Clio. Feit en fictie in recente historische romans', *Tijdingen uit Leuven*, nr. 132, maart 2004, p. 36-44.

Zonder afbreuk te doen aan de verdiensten van Bart Van Loo: persoonlijk verkies ik de boeken van Edward De Maesschalck over deze periode, van *De Bourgondische vorsten* (2008) tot *Moed en tegenspoed* (2022)⁴, samen met de catalogus van de tentoonstelling 'Karel de Stoute' (Brugge, 2009) en het recente *Margareta van Oostenrijk* van Johan De Cock⁵.

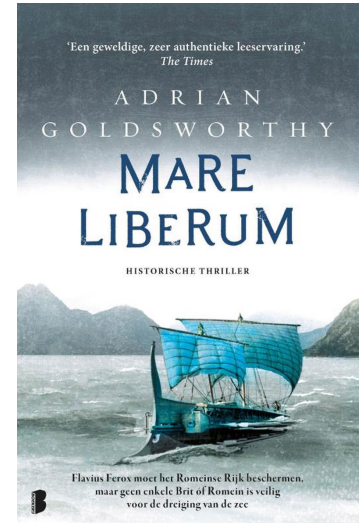
Ter illustratie: Adrian Goldsworthy's *Mare Liberum*

Met Adrian Goldsworthy treffen wij een gerenommeerd academisch historicus, die aan de criteria van Duby en de boven vernoemde vakgenoten voldoet. Goldsworthy is een begrip op het gebied van Romeinse geschiedenis, zowat dé internationaal erkende expert voor militaire geschiedenis en vermoedelijk ook internationaal de grootste bestsellerverkooper van vuistdikke kanjers van naslagwerken over dit onderwerp, non-fictie dus. Dat hij sinds kort historische romans – dus fictie – schreef over zijn vertrouwde en geliefde onderwerp, wist ik niet.

Hij publiceerde onder meer een werk over de Muur van Hadrianus en de opgravingen in het castrum Vindolanda, dicht bij die muur⁶. Hier was lange tijd een cohorte Eburonen en Bataafse hulp troepen gelegerd – zoals ik die langgeleden ontmoette in Sutcliffs befaamde en verfilmde *De Adelaar van het Negende*, oorspronkelijk uit 1954!

Ondertussen zijn van Goldsworthy bij Meulenhoff, Amsterdam, reeds drie verhalen – romans – verschenen rond de Britse centurio Flavius Ferox en het fort van Vindolanda: deel II, *Mare Liberum* ("Vrije zee", Nederlandse vertaling uit 2023 van *The Encircling Sea*, uit 2018) werd voorafgegaan door *Vindolanda* (2017, Nl: 2023). *Brigantia* (2019, Nl: 2024) voltooit de trilogie.

Mare Liberum speelt in 100 n.C., een jaar na de eerste roman. Het brengt een relaas vol ongelooflijke wreedheden, bloederige gevechten, onverdraaglijk sadisme en zelfs kannibalisme. Was de auteur psychopaat geworden? Toch niet. Zoals hij in zijn 'Historische achtergrond' toelicht, is het verhaal

4 Besproken in *Tijdingen uit Leuven*, nr. 176, augustus 2022, p. 40-42.

5 Besproken in *Tijdingen uit Leuven*, nr. 180, maart 2024, p. 26-29.

6 Andrian Goldsworthy, *De Muur van Hadrianus. De Romeinse Limes in Groot-Brittannië*, Omniboek, Utrecht, 2018, 192 p.

opgebouwd rond één alinea uit Tacitus' *Agricola*⁷, over een muiterij bij de marine in Britannia, gevolgd door verschrikkelijke moord- en plundertochten, die Goldsworthy uitwerkt in zijn roman.

De korte inhoud leest als volgt: Flavius Ferox, Brits-Romeinse centurio, vindt het moeilijk om de Pax Romana⁸ te handhaven in zijn ambtsgebied. Hij is een prins van het volk der Siluren, in wat thans Wales is, en is nu met een bedroevend klein garnizoen gestationeerd in een buitenpost nabij Vindolanda, een legerbasis in opbouw in het noorden van Britannia en daarmee aan de uiterste noordgrens van het Romeinse Rijk. Eerzuchtige leiders van de inheemse stammen zien een kans om hun gebieden uit te breiden, terwijl mannen dichterbij fluisteren over oorlog en de vernietiging van Rome.

Ondertussen liggen op zee schepen gevuld met piraten en deserteurs die rusteloos op het juiste moment wachten om aan te vallen. Door hun bloedorstige nachtelijke plundertochten zaaien zij een bijgelovige angst onder de inheemse Britse stammen. Het zal Ferox en zijn helpers tochten naar Hibernia (Ierland) en de noordelijkste eilanden van Britannia kosten – en veel strijd – om in een apocalyptische gevecht de dreiging letterlijk uit te roeien.

Beoordeling

Boeiend? Goed geschreven? Volwaardige literatuur? Volmondig: ja! Ondertussen kom je een heleboel te weten over het Romeinse rijk in het algemeen en Romeins Britannia in het bijzonder omstreeks 100 n.C., kwistig geplukt uit het enorme arsenaal aan kennis van de auteur, kwansuis gebracht, en niet belerend uitgestrooid over de belangstellende lezer.

Goldsworthy weegt zijn bronnen en schrijft met flair, een vleugje humor en oog voor de details, zoals het een in Oxford gepromoveerde verteller betaamt. Hij beweegt zich voortdurend heen en weer over de grens tussen de non-fictie van de zakelijke wetenschap en de fictie van de historische roman, zonder dat je het in de gaten hebt.

In *Mare Liberum* is zijn uitgangspunt dus de tekst van Tacitus, aangevuld met zijn kennis van archeologische opgravingen, wapens, de zeevaart en

7 Tacitus, *Het leven van Agricola (De vita Iulii Agricolae)*, Athenaeum - Polak & Van Gennep, Amsterdam, 2016, hoofdstuk 28.

8 Adrian Goldsworthy, *Pax Romana. Oorlog en vrede in de Romeinse tijd*, Omniboek, Utrecht, 2017, 528 p.

oorlogvoering. Dit geheel is met zijn verbeelding ingevuld tot een lijvige roman over onder meer de psychologie en de gedachten van zijn hoofdpersonen.

Er zijn enkele storende taalkundige fouten op rekening van de vertalers: 'hij scheerde zich' in plaats van 'schoor'; 'zweerde' of 'zwoor' (voor een eed) in plaats van 'zwoer'. En dan is er het storende (voor ons persoonlijk onbegrijpelijke) overal opduikende neologisme 'slaafgemaakten'. Wat is een slaafgemaakte? Toch nog steeds een slaaf of slavin?

De broodnodige kaart met een korte lijst van moderne en Latijnse plaatsnamen is voorzien. Er is eveneens een uitvoerige woordenlijst met alle mogelijke nodige termen. Bijzonder te appreciëren is het hoofdstukje achteraan, waarin Goldsworthy uitlegt wat in het boek non-fictie is en wat fictie, de vrucht van zijn verbeelding.

Jos Martens

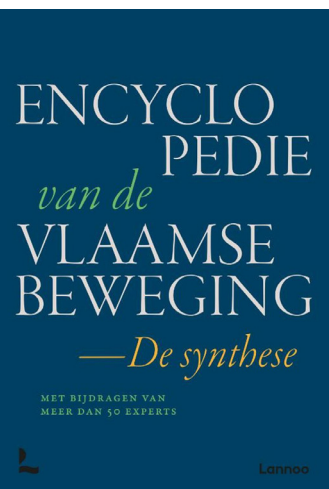
Wist je dat ...

... de inschrijvingsregisters van de KU Leuven tot eind 18e eeuw volledig online beschikbaar zijn?

Het gaat om de matrikels van de zogenaamde 'oude universiteit' uit de periode vanaf de oprichting in 1425 tot 1797. De acht fysieke volumes worden bewaard in het Rijksarchief en kregen enkele jaren geleden een grondige restauratie. Bij die gelegenheid werden ze online doorzoekbaar gemaakt. Misschien vind je tussen de 144.000 inschrijvingen niet alleen die van Erasmus en Mercator terug, maar ook eentje van een verre voorouder?

Doe de test op de zoeksite van het Rijksarchief (search.arch.be/nl). Klik op het tabblad 'Personen', vul op het volgende scherm in de zoekbalken links de naam en eventueel wat extra gegevens in, en selecteer daaronder, onder 'Akte', het project 'Matrikels – Oude Universiteit Leuven'.

Encyclopedie van de Vlaamse beweging gaat digitaal

DEVB, www.encyclopedievlaamsebeweging.be
Encyclopedie van de Vlaamse beweging. De synthese, Lannoo, Tielt, 2024, 679 p.

Eind januari 2024 werd in het Vlaams Parlement feestelijk de digitale *Encyclopedie van de Vlaamse beweging* gelanceerd. Heel wat alumni van de KU Leuven verleenden er hun medewerking aan. Met succes, want de geschiedschrijving is een waardevol naslagwerk rijker.

Tijd voor een derde, digitale versie

De *Encyclopedie* kent een voorgeschiedenis die meer dan vijftig jaar teruggaat. Dit nieuwe digitale naslagwerk bouwt namelijk voort op twee monumentale

papieren voorgangers: de *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* (EVB, 1973-1975) en de *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* (NEVB, 1998).

De technologie is in een halve eeuw flink geëvolueerd. De vorige twee versies verschenen in lijvige boekdelen. De tweede editie telde ook een versie op cd-rom. Deze keer gaat het om een digitale versie. Begin 2024 werd echter niet alleen deze digitale *Encyclopedie van de Vlaamse beweging* (DEVB) gelanceerd, maar verscheen bij uitgeverij Lannoo ook een begeleidende boekpublicatie, *De synthese*. Die bevat een selectie van belangrijke en vernieuwende bijdragen, aangevuld met diverse extra's. Veertig syntheseartikelen behandelen klassieke thema's zoals taal of Vlaams-nationalisme en cultuur, en leggen nieuwe klemtonen zoals diversiteit, natuur en de internationale dimensie.

Het boek bevat bovendien een uitgebreide inleiding door Bruno De Wever, een reis door de geschiedenis van de Vlaamse beweging in meer dan zeventig beelden, en een blik op de toekomst door Ludo Simons, encyclopedist van het eerste uur. Wijlen Reginald De Schryver, hoogleraar aan de KU Leuven, was lid van de redactie van de *EVB* en hoofdredacteur van de *NEVB* en kreeg een lemma toebedeeld in de digitale versie. In totaal hebben vijftig experts meegewerkt aan de papieren synthese.

Referentiewerk

De ambities van dit erg omvangrijke project zijn duidelijk: "De derde en digitale *Encyclopedie van de Vlaamse beweging* is het product van een breed gedragen samenwerking tussen onderzoekers, archiefinstellingen, universiteiten en andere instituties met expertise over de Vlaamse beweging. De coördinatie van de *Encyclopedie* wordt verzorgd door het ADVN | archief voor nationale bewegingen", zo luidt het op de website.

Het opzet van de *Encyclopedie* laat zich beschrijven aan de hand van vier pijlers: "de *Encyclopedie* is het referentiepunt voor kennis van de Vlaamse beweging; de *Encyclopedie* is een wetenschappelijke publicatie; de *Encyclopedie* is gericht op een breed publiek; de *Encyclopedie* is een levende kennisbank."

Een bureauredactie van jonge historici en neerlandici ging aan het werk, samen met een kern- en een tekstredactie. Daarnaast werd de redactie bijgestaan door een taskforce van bedrijvige auteurs en reviewers. Dit omvangrijke team wist bergen werk te verzetten. De *DEVB* telt meer dan 4.000 lemma's. Een deel ervan is nieuw, de andere werden aangevuld of meer of minder ingrijpend herwerkt. Dat bleek echt wel noodzakelijk. Sinds 1998 is immers heel wat literatuur verschenen en zijn archiefcollecties veel beter raadpleegbaar gemaakt. Een grote vernieuwing is de digitalisering van heel wat historische bronnen, onder meer van de pers. Het leverde een schat aan nieuwe gegevens op, zoals we zelf konden vaststellen bij het redigeren van tal van bijdragen.

Bedoeling was om het thema 'Vlaamse beweging' zo breed mogelijk te beschrijven. Dé Vlaamse beweging bestaat immers niet. De *DEVB* telt lemma's over tal van bekende personen, zoals toppolitici uit alle ideologische strekkingen. Heel wat minder bekende personen en onderwerpen hebben eveneens een plaats gekregen. Daardoor varieert de lengte van de lemma's nogal. Aan verklaarde tegenstanders van de Vlaamse beweging, zoals José Happart, en aan de Waalse beweging wordt eveneens aandacht besteed. Door dit erg brede spectrum en de erg up-to-date literatuurlijst zullen uiteenlopende geïnteresseerden iets hebben aan deze encyclopedie.

Uniforme structuur

De structuur van de *DEVB* is heel eenvormig. Tegelijk wordt heel diverse informatie aangeboden. De zoekmogelijkheden zijn uitgebreid: er kan

zowel gezocht worden op trefwoorden als op thema's, bijvoorbeeld 'politiek en wetgeving'. De naam van de auteur, de leestijd en bovenaan een korte synthese worden bij elk item of lemma aangegeven. Illustraties zijn een ander belangrijk onderdeel van de *Encyclopedie*. Elk lemma telt er in principe minstens één.

Chronologisch is de inhoud breed opengetrokken. Terecht, want het begin van de Vlaamse beweging situeert zich op het einde van de 18e eeuw. Toen begon een verhaal dat inmiddels al zo'n 250 jaar duurt. Het recente electoraal succes van zowel N-VA als Vlaams Belang bewijst het belang en de invloed ervan tot op vandaag. Thema's die nu actueel zijn, zoals 'migratie', krijgen een uitgebreid lemma.

In de kijker

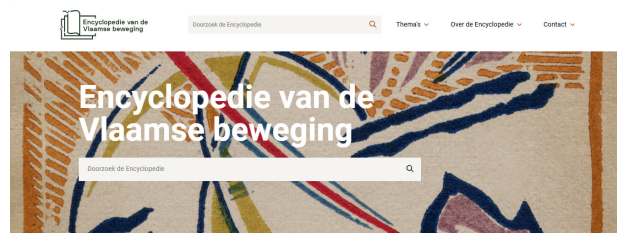
De website van de *DEVB* telt een rubriek 'In de kijker'. Daarin worden artikels uitgelicht die aansluiten bij de actualiteit van het moment.

Een voorbeeld. Op zondag 9 juni 2024 trokken we met z'n allen naar de stembus. Op de startpagina werden naar aanleiding daarvan zes boeiende overzichtsartikelen gepresenteerd met analyses over vroegere verkiezingen, populisme en de geschiedenis van de verschillende politieke partijen. Over de liberale partij luidt het: "De verhouding tussen de liberale partij en het partijpolitieke liberalisme in België enerzijds, en de Vlaamse beweging anderzijds levert een gevarieerd en ingewikkeld beeld op dat evolueert in de tijd." In verband met de katholieken en later de christendemocraten lezen

Onder: de startpagina van de *DEVB* website. Het achtergrondbeeld is een fragment van het omslag van *Het Sienjaal* van Paul van Ostaïjen, uit 1918, ontworpen door Floris Jaspers. Voor 25 luxe-exemplaren kleurde Jaspers zijn werk met de hand in.

Links: de volledige coverafbeelding (bron: cover van "Het Sienjaal", tg:lhpr:8961:m1, Collectie Stad Antwerpen, Letterenhuis - overgenomen met toestemming)

we: "De katholieke partij, later CVP (vanaf 1945) en CD&V (vanaf 2001) speelde een cruciale rol in de geschiedenis van de Vlaamse beweging. De partij had een belangrijk aandeel in onder meer de eerste taalwetten vóór 1914, de eentaligheid van Vlaanderen in het interbellum en de staatshervormingen vanaf 1970."

Nieuwe lemma's

Na de feestelijke lancering bleef de redactie niet stilzitten. Er wordt geregeld een digitale nieuwsbrief verspreid, met daarin een overzicht van de stand van zaken. In april 2024 kwam een aantal belangrijke nieuwe lemma's online, bijvoorbeeld 'Natievorming'. Bekende personen kregen een bijgevoegd lemma, zoals voormalig Vlaams minister-president Luc Van den Brande en de Nederlandse koning Willem I. Daarbij gaat uiteraard aandacht naar diens taalbeleid in de periode 1815-1830, dat gericht was op de invoering van Nederlandse eentaligheid in het huidige Vlaanderen.

Verrassende lemma's zijn er ook. 'Abolitionisme' handelt over de samenhang tussen de strijd voor de afschaffing van de slavernij en de Vlaamse beweging. Zo werd *Uncle Tom's Cabin* van Harriet Beecher Stowe – de eerste Amerikaanse roman met een Afro-Amerikaan als hoofdpersonage – in Vlaanderen druk gelezen en becommentarieerd. 'Vlaamse eetcultuur' handelt over de plaats van de Vlaamse keuken binnen de gastronomie. Lange tijd was die ingebed in de Belgische eetcultuur, maar vanaf de jaren '80 heeft ze een eigen en solide plaats verworven in binnen- en buitenland.

Nood aan actualisatie

Uit dit alles blijkt de noodzaak van voortdurende actualisering van de *Encyclopedie*. Daarvoor heeft de Vlaamse regering intussen een subsidie toegekend. De *DEVB* wordt voortdurend aangepast, zowel inhoudelijk als digitaal. De koppelingen met ODIS (Onderzoekssteunpunt en Databank Intermediaire Structuren in Vlaanderen, 19de-20de eeuw) werden intussen geoptimaliseerd. Lezers krijgen uitdrukkelijk de kans om zelf ook een bijdrage te leveren. De *DEVB* vormt met dit alles een belangrijke en blijvende aanwinst, die een stimulans zal betekenen voor het historisch onderzoek.

Sam Van Clemen & Nico Van Campenhout

Historische boeken

Hans Dijkhuis, *Milete, bakermat van de wetenschap*, Noordboek, Gorredijk, 2023, 198 p.

Milete was in de oudheid een Griekse havenstad in Klein-Azië, vandaag een ruïne bij het dorp Balat, tachtig kilometer ten zuiden van Izmir, West-Turkije. Van de 8e tot de 6e eeuw v.C. was het een centrum van wetenschap, cultuur en handel. Het stichtte tachtig kolonies aan de Zwarte Zee en in Egypte, maar in 494 v.C. werd het verwoest door de Perzen.

Hans Dijkhuis (*1952) beschrijft de geschiedenis en de prestaties van de eerste wetenschappers vanaf Homeros tot de 6e eeuw n.C. en toont aan dat de Ionische natuurfilosofen als eersten het mythologische denken vervingen door rationele verklaringen. Daar is de grondslag van onze Europese cultuur gelegd. Het Milesische alfabet uit de 8e eeuw v.C., geïnspireerd door dat van de Feniciërs, werd in 403 v.C. overgenomen door Athene en zo het standaardalfabet.

De eerste natuurfilosofen en wetenschappers

De beroemdste Milesiër was Thales (624-545 v.C.). Hij was de eerste die streefde naar louter theoretische kennis en niet naar praktische toepassingen. Hij beweerde dat het heelal ontstaan is uit water, waarop de (platte) aarde drijft, en dat er geen onderwereld is – toen een revolutionaire stelling. Hij was de grondlegger van de astronomie en in de wiskunde een voorloper van Euclides en Archimedes. Anaximandros van Milete (610-545 v.C.) was kosmoloog, natuurkundige, bioloog en geograaf. Hij verklaarde dat de kosmos de vorm heeft van een bol en dat de zon en de maan rond de aarde draaien. Volgens hem is het oneindige, het onbepaalde, de oorsprong van alles – dus niet de elementen water, vuur – zoals Herakleitos van Efese stelde – of lucht. Anaximenes (585-526 v.C.) beweerde dat de aarde ontstaan is uit lucht en dat de zon, de maan, etc. uit de aarde zijn voortgekomen.

De kritische discussie, de kern van de wetenschap, was ontstaan. Natuurverschijnselen verklaarden zij niet meer als het werk van de goden. Ze vroegen zich wel af wat het goddelijke is. Volgens Thales is het dat wat noch begin noch einde heeft. Van de 'natuurfilosofen' is helaas geen enkel werk

integraal bewaard gebleven. Ze waren geschreven op vergankelijk papyrus. De auteur haalt er het christendom bij als oorzaak, maar de christelijke monniken hebben tal van andere 'heidense' teksten gekopieerd. Het is dus toeval.

Hekataios van Milete was de vader van de geografie en samen met Anaximandros de grondlegger van de cartografie. Herodotos (485-425 v.C.) uit Halikarnassos, vijftig kilometer ten zuiden van Milete, was de vader van de geschiedschrijving. De Athener Thoukydides was wel wetenschappelijker: hij liet mythes en anekdotes weg.

Vanaf de klassieke periode

Milete werd in 494 v.C. verwoest door de Perzen, maar uiteindelijk wonnen de Grieken de oorlog in 490 (Marathon), 480 (Salamis) en 479 (Plataiai en Mykale). Hoewel het verwoeste Milete weer werd opgebouwd, speelde het geen belangrijke rol meer. Athene werd in de 5e eeuw v.C. het intellectuele en artistieke centrum. Drie Milesiërs speelden hierbij een rol: Hippiodamos, als stedenbouwer en aanlegger van de haven van Piraeus; Aspasia, de tweede vrouw van Perikles, als voorbeeld van emancipatie en ontwikkeling – ze werd bewonderd door Sokrates; en Timotheos, als dichter en muzikaal vernieuwer.

De natuurfilosofie werd in Athene ingevoerd door Anaxagoras van Klazomenai. Perikles en Euripides kregen les van hem. Sokrates kreeg les van Archelaos van Milete (van wie hij ook de geliefde knaap was). Sokrates en Plato hadden wel kritiek op de natuurfilosofen: zij vonden dat een goddelijk plan de grondslag van de wereld is en dat de zon, de maan, de sterren en de aarde het werk zijn van de goden. Door de natuurfilosofen kwam dus de godsdienst in gevaar.

Sokrates vond dat kennis enkel zinvol is als ze in de praktijk kan toegepast worden: astronomie moest enkel dienen om het uur, de maand en het jaar te bepalen, niet om de omlooptijd van de planeten te berekenen. Plato zei dat de natuurfilosofen enkel mythen vertelden, terwijl ze net de mythen vervingen door wetenschap. Sokrates en de sofisten richtten zich op het menselijke gedrag, op morele normen en waarden. Sokrates introduceerde niet enkel het inductief redeneren, maar ook de ethiek of moraalfilosofie. Aristoteles erfde van de Milesiërs hun wetenschappelijke onderzoeksdrang en hij zette hun werk voort. Leukippos (uit Milete?) bedacht de atoomtheorie: de hele natuur is samengesteld uit ontelbare ondeelbare deeltjes. Dit werd de meest succesvolle bijdrage aan de moderne wetenschap.

Na de tijd van Alexander de Grote bestond Milete nog duizend jaar. In Constantinopel speelden in de 6e eeuw de Milesische historicus Hesychios, met zijn biografisch woordenboek, en architect Isidoros een belangrijke rol. Isodoros bouwde de Hagia Sophia, het grootste gebouw van de wereld tot de bouw van de Sint-Pietersbasiliek in Rome. Daarna raakte Milete in verval. In de 12e eeuw werd het veroverd door de Turken. In de 19e eeuw deden Duitse archeologen opgravingen, die we nu kunnen bezoeken. Maar de Milesische weetgierigheid wordt heden ten dage nog steeds toegepast door miljoenen wetenschappers overal ter wereld, ondanks de weerstand van het christendom vanaf de 4e tot de 19e eeuw. De auteur vergeet hier wel de invloed van de islam te vermelden.

Beoordeling

Dijkhuis is zeer belesen en zeer goed op de hoogte van de vroege Griekse geschiedenis, literatuur, economie en maatschappij. Het is geen gemakkelijk boek: hopelijk bezit de lezer voldoende kennis van Grieks, natuurkunde en filosofie. Een paar details: het jaar 0 (p. 11) heeft niet bestaan; hij zegt dat de geneeskunde ontstond in de 5e eeuw v.C. met Pythagoras (p. 75), terwijl die in de 6e eeuw v.C. leefde; Hippokrates (460-370 v.C.) volgde in de 5e eeuw en werd met zijn eed meer bekend dan zijn voorgangers, maar die eed wordt hier (p. 76, 139) niet vermeld. Het boek eindigt met nuttige kaarten, noten, literatuur en registers.

Jef Abbeel

Wendy Wauters, *De geuren van de kathedraal*. De overweldigende 16de eeuw in Antwerpen, Lannoo, Tielt, 2023, 318 p.

De kathedraal van Antwerpen: het is een waar monument in ons land en zelfs daarbuiten. De bouw was indertijd een groots project dat met heel wat moeite gerealiseerd werd tussen 1352 en 1521. Vandaag trekt ze nog steeds talloze bezoekers uit binnen- en buitenland. De eerste bezoekers kwamen al in de late middeleeuwen: van zodra een onderdeel af was, werd het in gebruik genomen, ook al was de rest grotendeels een bouwwerf. In dit boek geeft Wendy Wauters een interessant beeld van de bezoekers en van de activiteiten in de Onze-Lieve-Vrouwekerk, van ca. 1480 tot het bekende jaar 1566.

De kathedraal als spiegel van de samenleving

De titel van het boek verraadt al dat het geen verhaal is over de bouwwerken. Nee, het gaat om wat er in de kerk gebeurde in de Gouden Eeuw van Antwerpen. Welke rituelen gingen er door? Welke processies waren er? Welke missen werden er gehouden? Enzovoort. Maar vooral: wie kwam er in de kerk en waarom? De proloog zegt het heel duidelijk: "Dit boek geeft een stem aan alle Antwerpse kerkgangers, van pompeuze edelman tot krenterige koekenbaker, van gezagstrouwe geestelijke tot argwanende havenwerker." Het gaat hier dus vooral om de mensen en wat ze doen, een spiegel van de samenleving in een tijd van verandering, van de late middeleeuwen tot aan de Beeldenstorm.

Kan je hier wel meer dan driehonderd boeiende bladzijden aan wijden? Zeker en vast. Een blik op de omslag zegt al veel: een deel van *De Strijd tussen Vasten en Vastenavond* van Pieter Bruegel de Oude, meer bepaald de ingang van een kerk. Het toont een kleurrijke stoet figuren en allerlei voor ons vreemde handelingen en gebruiken. Deze worden duidelijker naarmate je verder leest, en juist dat is waarover het boek gaat. Het toont aan dat de periode van vijfhonderd jaar geleden echt een andere wereld was, ook voor de kerken en hun bezoekers. Mensen keken anders naar het gebouw, naar het christendom en naar de manier waarop men met beide omging. Het boek beperkt zich daar echter niet toe, want dit alles speelde zich af in een samenleving geraakt door de pest, een groeiende stroom mensen, de opkomst van het protestantisme, en heel wat andere zaken die in de 16e eeuw een impact hadden op het dagelijks leven.

Misschien heeft u geen interesse in Antwerpen? Laat dat u niet tegenhouden om dit boek ter hand te nemen. De focus ligt uiteraard op de Scheldestad en haar kathedraal, maar de gebeurtenissen en personen trof men even vaak elders aan. Het gaat in dit boek namelijk om de dagelijkse gang van zaken zoals we deze overal in de Nederlanden zouden vinden. Dit wordt extra onderlijnd doordat er wel degelijk voorbeelden uit en vergelijkingen met andere steden in voorkomen. Ondergetekende heeft zo bijvoorbeeld heel wat bijgeleerd over zijn eigen geboortestad.

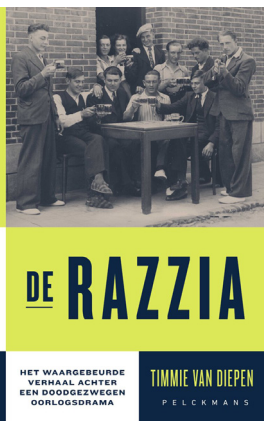
Beoordeling

Wendy Wauters, doctor in de kunstgeschiedenis aan de KU Leuven, brengt het verhaal van de laatmiddeleeuwse en vroegmoderne samenleving zeer helder in beeld. De eeuw die het boek behandelt, wordt tegelijkertijd chronologisch en thematisch voorgesteld. Zo leidt de extreem warme zomer van 1490 tot een uitweiding over begravenissen, de komst van de augustijnen tot meer info over

de veranderende geloofsbeleving, de veroordeling van een heks tot het onderwerp bijgeloof, enzovoort. Wauters vertelt op een vlotte en bevattelijke manier en met de nodige humor. Ze heeft een zeer aantrekkelijke schrijfstijl en brengt een soms droge materie op een sprankelende manier. Ze is ook niet bang om heel wat afbeeldingen toe te voegen om de informatie beter te duiden. Het boek is in mijn ogen een geschiedenis voor zowel specialisten als het brede publiek.

De geuren van de kathedraal geeft een mooi en gedetailleerd beeld van de gewone mens in de laatmiddeleeuwse samenleving. Wauters gebruikt Antwerpen en de Onze-Lieve-Vrouwekerk als de *hotspot* en het kloppend hart van de Nederlanden om de alledaagse wereld in en rond een kerk te schetsen, waarbij ze duidelijk maakt dat wat hier gebeurde ook elders te vinden was. Het is een fascinerende kijk op de manier waarop de man in de straat in het leven stond en hoe de maatschappij in elkaar zat, terwijl de grote namen en gebeurtenissen even naar de zijlijn worden verbannen. En zo wordt er eens een ander verhaal verteld dan wat we al vaker gehoord en gelezen hebben. "The past is a foreign country" wordt wel eens gezegd, en dit werk neemt je zeker mee naar dat vreemde land dat we kennen als ons verleden.

Frederik Maertens

Timmie van Diepen, *De razzia. Het waargebeurde verhaal achter een verzwegen oorlogsdrama, Pelckmans, Kapellen, 2024, 380 p.*

De familie van alumnus en HBvL-journalist Timmie van Diepen werd op 22 augustus 1944 zwaar getroffen tijdens een Duitse razzia in het kerkdorp Molenbeersel, een afgelegen deelgemeente van Kinrooi, in het noorden van Limburg. Vijf leden van hetzelfde gezin overleefden de oorlog niet: van Diepens betovergrootvader Lambert en overgrootvader Willem werden die dag doodgeschoten. Drie van Willems broers werden opgepakt en kwamen om in de kampen. Er werd binnen de familie zo goed als nooit over gesproken. Daarom ging de auteur zelf op onderzoek uit.

Het hele gebeuren bleef tot nu toe inderdaad omgeven met mysteries. In zijn boek *De razzia* brengt van Diepen hierin verandering. Dit doet hij op basis van erg grondig speurwerk. Hij kon daarvoor een beroep doen op talrijke archieven, interviews met getuigen, nabestaanden en dorpsbewoners, en

een waaier aan egodocumenten. Verder bezocht hij alle locaties die iets met het drama te maken hebben. Zo bouwde de auteur een uiterst uitgebreide documentatie op. Stap voor stap kwam hij dichterbij de ware toedracht achter de feiten. Verrassende vondsten waren er zeker, zoals eigentijdse verslagen van partizanen of de naoorlogse dossiers van het Militair Gerecht, die de schrijver na zeven jaar wachten toch kon inkijken. Ook bleken getuigen ondanks de tijdsafstand nog veel te kunnen vertellen. Van Diepen heeft in totaal tien jaar gewerkt aan zijn boek. Het resultaat mag er zijn.

Razzia als vergeldingsactie

Het boek brengt niet enkel het relaas van de gebeurtenissen. Het is opgevat als het verhaal van de persoonlijke zoektocht van de auteur. Deze begint op de plaats van het gebeuren: de toenmalige herberg 'In de Dorstige Herten', net buiten het dorpscentrum. Het pand was toen tevens een boerderij met zes hectare grond, die Willem met zijn broers bewerkte. Vandaag is het een woonhuis.

Dat bezoek is de aanleiding om het relaas van de razzia te doen. 's Morgens om zeven uur, tijdens het gezamenlijk ontbijt, werd op de deur gebonsd. Lambert deed open en werd meteen neergeschoten. Daarna werd massaal het vuur geopend. Vervolgens stormden de daders naar binnen, op zoek naar wapens en onderduikers, zeiden ze. Ook zoon Willem kwam om het leven. De drie andere zonen werden hardhandig afgevoerd. Uit een auto werden nog drie andere personen gehaald. Een van hen werd ter plaatse opgehangen. De familieleden van de auteur moesten de ophanging uitvoeren. "Zo straft men de moordenaar van een Duitse soldaat", stond op een karton geschreven.

De razzia was een vergelding voor de aanslag op een Duitse soldaat zes dagen eerder, in Kessenich, vijf kilometer verderop, wist iedereen. Het drama heeft de familie uiteraard fel getekend. Waarom werden juist 'In de Dorstige Herten' en zijn bewoners gevisieerd? Ook reconstrueert de auteur wat er na de oorlog gebeurde. "De vreugde was uit de herberg verdwenen. En ook de boerderij lag op apegapen." (p. 44)

Een vergissing?

Daarna gaat de auteur op zoek naar de toedracht achter de gebeurtenissen. Hij kon nog een kroongetuige ondervragen: Fons Dreesen was toen zeven jaar en lag boven in bed te slapen. Hij kon nog adequaat vertellen wat hij zag en hoorde gebeuren. "Net als mijn grootmoeder vermoedde hij dat er een

vergissing in het spel was.” (p. 40) Maar de auteur weet uit zijn onderzoek dat er mogelijk toch meer aan de hand was. Uit opgetekende getuigenissen van de dorpsbewoners blijkt bijvoorbeeld dat de ouders zich allesbehalve gedroegen alsof het een vergissing was.

Vervolgens zet de schrijver een cruciale stap door het gebeuren te kaderen in zijn bredere context. Het was een deel van een grotere actie. In zowat het hele dorp en ook op andere plaatsen werd die dag een razzia uitgevoerd die meerdere uren duurde. Bovendien heeft in Limburg een felle strijd gewoed, met terreur en tegenterreur tussen witten en zwarten. Er heerste een groot onveiligheidsgevoel op het Limburgse platteland.

Na D-Day kwam het plaatselijke verzet definitief in actie. Op 3 augustus 1944 was het gemeentehuis van Molenbeersel in brand gestoken. “Voor de partizanen was dat de eerste zichtbare daad van verzet in het dorp.” (p. 91) Tien dagen later volgde in het nabijgelegen Kinrooi een vergelijkbare actie. Daarenboven was ene Willy Gielkens enkele dagen eerder ontsnapt uit de cel van de Feldgendarmarie in Maaseik. Hij fietste meteen terug naar Molenbeersel. Nog geen 48 uur later vond de razzia plaats. De intussen hoogbejaarde man is ervan overtuigd dat er een verband was met zijn vlucht. Toch heeft de schrijver terecht zijn twijfels hierbij.

Een belangrijke clou zijn de doodsprentjes van Lambert en Willem. Daarop staat te lezen dat ze lid waren van het verzet. Uit de betreffende dossiers bij de Dienst Oorlogsslachtoffers blijkt zelfs dat de herberg als vergaderplaats diende voor het verzet, meer bepaald voor de Belgische Nationale Beweging (BNB) en het Geheim Leger. Ook blijkt dat familieleden betrokken waren bij verzetsdaden als sabotage en pilotensmokkel. Dat verandert uiteraard het hele verhaal. Uit een foto blijkt alvast dat er wel degelijk verzetslieden over de vloer kwamen in de herberg. “In ieder geval stond mijn familie veel dichterbij het verzet dan ik wist.” (p. 125)

Verraad

De auteur komt verbazend veel te weten. Zo zou iemand die dag vanuit de boomgaard bij de herberg op de Duitse colonne gevuurd hebben. Blijkens een getuige lokte dat het onheil uit. Alweer is de schrijver niet overtuigd. Het besef begint stilaan bij hem te groeien: “Het was verraad.” (p. 158)

Dan komt onvermijdelijk de collaboratie in beeld. Ook met familieleden van collaborateurs is van Diepen gaan praten. De zus van de oorlogsburgemeester van Kessenich was namelijk getrouwd met VNV'er Theo Brouns, tijdens de oorlog gouverneur van Limburg. Deze moest erop toezien dat het geweld escaleerde.

Het al vermelde neerschieten van een Duitse soldaat in Kessenich door een partizaan was er een onderdeel van. Bovendien waren begin 1944 twee mensen uit Brouns' intieme kring het doelwit geworden van een aanslag. Er kwam een VNV-vergeldingsoperatie. Het zou Brouns na de bevrijding duur komen te staan.

Een ramp ontvouwde zich “die beetje bij beetje de Sipo-SD, de geheime politie van de SS, op weg zette naar Molenbeersel” (p. 197). We gaan de uiteindelijke afloop niet verklappen. Daarvoor moeten geïnteresseerden het boek lezen. Zeker is dat de Duitsers op Vlaamse handlangers konden rekenen bij de uitvoering van hun sinistere wraakplan.

Het vervolg van het boek handelt over het verdere lot van de arrestanten. Dat bleef lange tijd onduidelijk. Molenbeersel werd bevrijd op 24 september 1944. Met de collaborateurs volgde een afrekening. Theo Brouns eindigde voor het vuurpeloton. Na de oorlog volgde geen specifiek onderzoek naar de razzia in Molenbeersel, maar het gerecht heeft zeker niet stilgezeten. De opgetekende getuigenissen in het kader van andere processen zijn nu cruciale bronnen van informatie.

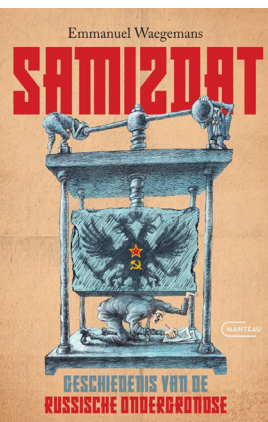
Beoordeling

Van Diepens speurtocht naar de waarheid is zonder meer magistraal te noemen. Hij toont zich een meesterlijke historische detective en reconstrueert zo een vergeten stuk oorlogsgeschiedenis. Zijn boek leest bovendien uitermate vlot. Een beklijvend werkstuk dat behoort tot de betere historische boeken die we al hebben gelezen.

Op initiatief van Timmie van Diepen is de razzia blijvend herdacht. Aan de gevel van het vroegere ‘In de Dorstige Herten’ hangt een gedenkplaat met de foto's van de slachtoffers. Er is dankzij hem nu ook een ‘22 Augustusstraat’ in Molenbeersel. Kortom, de auteur heeft uitstekend werk geleverd en krijgt daarvoor de aandacht die hij verdient.

Wie Molenbeersel en omliggende nog nooit heeft bezocht, kan zich moeilijk een voorstelling maken van de plaatsen waar dit alles zich afspeelde. Gelukkig ging TV Limburg ter plaatse een reportage over het boek filmen. Ook zijn in het boek een aantal foto's en een kaartje opgenomen. Dat maakt het verhaal voor een buitenstaander aanschouwelijker. Pelckmans zorgde voor een mooie uitgave met hardcover.

Sam Van Clemen

Emmanuel Waegemans, *Samizdat. Geschiedenis van de Russische ondergrondse*, Manteau, Antwerpen, 2024, 256 p.

De auteur, specialist in Russische literatuur, schetst de geschiedenis van de *samizdat* vanaf Peter de Grote, dus vanaf 1700. Toen kon men al de doodstraf krijgen voor kritische brieven of boeken. De professoren van de universiteit van Moskou, die gesticht werd in 1755, mochten niets doceren dat vijandig was tegenover de orthodoxe godsdienst, de regering of de goede zeden. Op deze principes werd later de censuur gegrondvest. Catharina de Grote hield zich hieraan, maar liet wel de *Encyclopédie*, die in Frankrijk verboden was, in Rusland drukken.

Schrijver Radisjtsjev was de eerste die in 1790 voor tien jaar naar Siberië verbannen werd voor zijn kritiek op de autocratie. Tsaar Paul I vaardigde het 'Decreet over de censuur' uit en liet censuurkantoren openen. Alexander I hief dat decreet weer op. Daarna was er geen constante lijn in te vinden: de ene keer was de censuur milder, dan weer strenger. Tijdens Nicolaas I (1825-1855) brak het gouden tijdperk van de Russische literatuur aan met Poesjkin, Lermontov en Gogol. Bij de slachtoffers ontbreekt hier dichter Taras Sjevtsjenko, vader van het Oekraïense nationalisme, die van 1847 tot 1857 verbannen werd, met schrijfverbod. Tijdens de laatste tsaar beleefde de cultuur zijn zilveren tijdperk, ondanks alle beperkende regels.

Van tsarenrijk naar Sovjet-Unie

In oktober-november 1917 grepen de bolsjewieken de macht met 0,1 procent van de bevolking (p. 48-49). Gorki noemde het "de triomf van onze bestiale levenswijze, van dat Aziatische element in ons" (p. 49). Rode Gardisten vernietigden kranten en drukkerijen, de persvrijheid werd meteen afgeschaft tot 1990, en alles kwam onder toezicht van de partij. Bijna twee miljoen Russen ontvluchtten het land, waaronder vele schrijvers.

Met de revolutie begon een nieuw hoofdstuk in de literatuur: boeken van 'burgerlijke schrijvers' werden in de vuilnisbak gegooid. Enkel arbeiders mochten nog schrijven, maar ze moesten eerst leren lezen en ze werden verplicht om 'proletarisch' te schrijven (p. 53-55). In 1919 werd de *Gosizdat* of Staatsuitgeverij opgericht, die instond voor de censuur. Tientallen intellectuelen werden het land uitgezet, waaronder 121 op het 'filosofenschip' in 1922 (p. 57-58). De

collectivisering van de landbouw verliep met veel geweld en in Oekraïne met grote hongersnood: miljoenen boeren werden verbannen of gedood (p. 59).

Tijdens Stalin kwamen de media volledig onder zijn controle en stonden ze in dienst van het 'socialistisch realisme', wat neerkwam op de verheerlijking van het systeem en van de leider. Meer dan zeshonderd schrijvers verdwenen in de kampen (p. 75). En de geschiedenis werd herschreven: Ivan de Verschrikkelijke werd een held.

Tijdens de oorlog moest men zwijgen over het pact met Hitler en over het feit dat de Duitsers door miljoenen als bevrijders werden binnengehaald. Na de oorlog werden schrijvers weer vogelvrij verklaard en in 1952 werden talrijke Joodse intellectuelen gemarteld, gedood of naar de Goelag verbannen.

Tijdens 'de dooi' (1953-1968) verslaptte de censuur, maar ze verdween nooit helemaal. Toen raakte ook bekend dat tweeduizend schrijvers gearresteerd waren, van wie er driekwart gestorven was in de kampen. Ze werden nu gerehabiliteerd. Toch kon Pasternak in 1957 zijn *Dokter Zjivago* niet in de Sovjet-Unie publiceren en kreeg de dichter Brodski in 1964 een schrijfverbod. Chroesjtsjov moest zijn eigen memoires naar het buitenland smokkelen om ze te publiceren.

In 1959 verscheen het eerste *samizdat*-geschrift van Aleksandr Ginzburg (p. 107). Voor het schrijven of bezitten van *samizdat* werden tussen 1956 en 1987 meer dan achtduizend mensen veroordeeld. Tijdens de dooi ontstonden 24 tijdschriften, vaak van korte levensduur.

Uitgelicht: censuur door de partij

In plaats van chronologisch verder te gaan, verschijnt er dan ineens een hoofdstuk over censuur in de Sovjet-Unie tussen 1917 en 1990, een thema dat ook al voorkwam in het chronologisch overzicht.

De censuur-waakhond *Glavlit* deed tussen 1922 en 1991 zo'n honderdduizend titels sneuvelen (p. 129). De schrijvers waren niet enkel intellectuelen: veertig procent was arbeider! En het waren niet enkel Russen, maar ook Balten, Oekraïners en Georgiërs.

De index van verboden boeken besloeg twintig pagina's tijdens de tsaren, nu zijn dat er drie- à vierhonderd! De laatste index verscheen in december 1988, in volle *glasnost* (p. 130). De auteur geeft ook de criteria waarom een boek verboden werd en een lijst van wat op de index stond (p. 133-137).

In de jaren '60-'70 bedacht de partij een nieuwe methode: opsluiting in de psychiatrie. Maar de werkkampen bleven bestaan, zoals Sinjavski en Daniël ondervonden in 1965. Verbanning naar het buitenland kwam ook veel voor. In de jaren '70 werden Helsinki-groepen opgericht, met beperkt succes. De *samizdat* als spreekbuis hield op te bestaan in 1986, toen Gorbatsjov zijn *glasnost* lanceerde. In 1990 werd de censuur afgeschaft. Alles was geoorloofd, maar sinds 2012 is ze weer van kracht en is ze erger dan tijdens de Sovjet-Unie.

Het laatste hoofdstuk gaat over politieke en literaire *samizdat* en *tamizdat* – hetzelfde, maar dan in het buitenland gepubliceerd. Zeer aangrijpend zijn Sjalamovs *Verhalen over Kolyma* (1978), Solzjenitsyns *De Goelag Archipel* (1973) en de geschriften van Lidia Tsjoekovskaja (p. 184-189). Amalrik e.a. staan hier ook bij. De literaire *samizdat* vormde volgens Waegemans de belangrijkste bijdrage aan de Russische cultuur. De schrijvers hiervan zijn minder bekend: Maksimov, Vladimov, Zinoviev, Vojnovitsj, Jerofeev, Dovlatov en Brodski. De protestzangers krijgen hier ook een plaats (p. 236-238).

De auteur maakt tot slot de balans op: de *samizdat* weerlegde de leugens van de overheid, maar die gaf niet toe. Zonder *samizdat* zou de schok van de *glasnost* nog groter geweest zijn. Na 2010 schafte Poetin de vrijheid van pers weer af en sinds de oorlog tegen Oekraïne moeten de mensen zich zelfs openlijk uitspreken voor de 'speciale militaire operatie': kritiek wordt zwaar bestraft.

Beoordeling

De auteur bezit een enorme kennis van de Russische literatuur en geschiedenis. Hij geeft duidelijke en uitgebreide omschrijvingen van de begrippen *samizdat*, *tamizdat*, socialistisch realisme, etc. – dat laatste begrip wel zeven pagina's lang (p. 65-72). Hij geeft ook goede samenvattingen van de vele besproken boeken. De opmerkingen die nu volgen, zijn dus details. De Verlichting laat Waegemans beginnen in de 17e eeuw (p. 11); ik zou zeggen: de 18e eeuw. Op p. 32 zegt hij dat tsaar Nicolaas I in 1825 in paniek was door de revoluties in Frankrijk, Polen en België, maar die braken pas vijf jaar later uit. De paginanummers zijn helaas onleesbaar. Het boek eindigt wel met een handig lexicon, een bibliografie en een personenregister.

Jef Abbeel

Wat na Leuven?

Alumni in de archivistiek

De redactie van Tijdingen is erg benieuwd naar de wegen die alumni na hun studie bewandelen. In dit nummer laten we vier historici-archivarissen aan het woord over hun job en de manier waarop hun opleiding daarbij van pas komt.

Dieter Viaene

- Woont in Brugge
- Studeerde af in 2003, in de richting Middeleeuwen
- Volgde een aggregaat (2004) en bijkomende opleidingen in middeleeuwse studies (2005) en archivistiek (2006)
- Startte in 2006 als archivaris bij Stadsarchief Mechelen en is sinds 2019 erfgoedarchivaris bij Stadsarchief Brugge

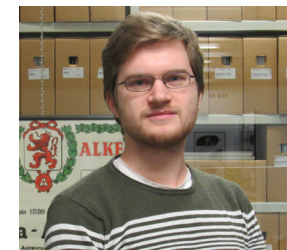
Dorien Styven

- Woont in Mechelen
- Studeerde af in 2009, in de richting Moderniteit en Samenleving
- Behaalde een master in het management (2010)
- Werkt sinds juli 2010 als archivaris bij Kazerne Dossin - Memoriaal, museum en onderzoekscentrum over Holocaust en mensenrechten
- Volgde een MaNaMa in de archivistiek (2019)
- Schreef een bijdrage over het Joods verzet in Antwerpen voor *Stad in verzet. Antwerpen tijdens de Tweede Wereldoorlog* (2024)

Florian Daemen

- Woont in Leuven
- Studeerde af in 2015, in de richting Nieuwe Tijd
- Volgde een MaNaMa in de archivistiek (2016)
- Begon zijn carrière achtereenvolgens als archiefmedewerker bij KADOC-KU Leuven en projectmedewerker bij Archiefbank (nu Archiefpunt)
- Werkt sinds oktober 2019 als archivaris bij het Archief en Museum voor het Vlaamse Leven te Brussel (AMVB)

Stephanie Samyn

- Woont in Antwerpen-Berchem
- Studeerde af in 2008, in de richting Middeleeuwen, Nieuwe en Nieuwste Tijd
- Ging aan de slag als griffiemedewerker en zittingsgriffier bij de Dienst van de Bestuursrechtscollèges
- Volgde een MaNaMa in de archivistiek (2020)
- Werkt sinds januari 2021 als archivaris bij het Rijksarchief in België

Hoe kijken jullie terug op je studie geschiedenis? Zouden jullie opnieuw dezelfde richting kiezen? Waarom (niet)?

Dieter: "Ik zou het meteen opnieuw doen. Naast de puur historische vakken waren ook de algemene vakken heel boeiend en afwisselend. Tijdens de opleiding ontwikkel je een ruime blik op de wereld én vaardigheden die overal inzetbaar zijn: kritisch denken, problemen analyseren, synthetiseren, ... Dit maakt dat historici in diverse branches aan de slag kunnen."

Dorien: "De opleiding geschiedenis heeft inderdaad mijn blik verruimd. Je leert anders kijken naar de dingen. Achteraf gezien besepte ik destijds niet waaraan ik begon. Pas na de eerste praktijkoefening zag ik dat geschiedenis een puzzel is en geen exacte wetenschap of het opdreunen van feitjes: je verzamelt kleine stukjes informatie en past die in elkaar. Het was een leerproces, maar ik zou er zeker opnieuw voor kiezen."

Florian: "Idem! Ik heb geschiedenis altijd interessant gevonden. De opleiding heeft me in staat gesteld om mijn historische kennis veel meer uit te diepen, ook rond onderwerpen waaraan ik anders nooit aandacht zou hebben besteed."

Stephanie: "Ik heb net als de anderen met veel plezier geschiedenis gestudeerd. De colleges gaven me inzicht in de werking van onze huidige westerse maatschappij, en hoe een zogenaamd toevallige samenloop van omstandigheden dikwijls een heel nieuwe beweging in gang zet. Bovendien was het een uitgelezen kans om, vaak tussen pot en pint, ellenlange discussies te voeren met medestudenten die jouw passie delen. Ik sta dus nog steeds achter mijn studiekeuze. Wat ik niet opnieuw zou doen: een andere studie beginnen tijdens mijn thesisjaren. Ik had beter doorgebeten en op één jaar die thesis herwerkt en herschreven."

Waarom hebben jullie voor een job als archivaris gekozen? Hoe zijn jullie in je huidige instelling terechtgekomen?

Dorien: "Na mijn opleiding geschiedenis studeerde ik nog een jaar economie. Tijdens dat jaar besloot ik een vrijwillige stage te doen in de cultuursector, voor de werkervaring. Een dag na het uitsturen van de spontane sollicitaties kreeg ik een telefoontje van de directeur van het Joods Museum van Deportatie en Verzet, vandaag Kazerne Dossin. Ik mocht er een maand meedraaien. Het team was toen in volle voorbereiding van de nieuwe permanente tentoonstelling. Vlak na de laatste examens kreeg ik opnieuw telefoon: of ik zes maanden het team wilde ondersteunen als assistent-archivaris. Jazeker! Uiteindelijk is dat een permanente aanstelling geworden."

Stephanie: "Het heeft me veel tijd gekost om uit te zoeken wat ik nu precies wilde doen. – Dat is het grote voor- en nadeel van een diploma geschiedenis: je kan er alle kanten mee uit. – Tijdens mijn job als griffiemedewerker kwam ik veel in aanraking met archiefbeheer. Ik merkte dat het me enorm interesseerde, maar dat ik nog heel wat moest bijleren als ik daarin verder wilde gaan. Dankzij mijn welwillende werkgever kon ik zorgkrediet opnemen en de MaNaMa in de archivistiek voltijds volgen. Het was niet evident, met twee kleine kinderen in huis en een pandemie die uitbrak toen ik net aan mijn stage begon ... Na mijn afstuderen viel mijn oog op een vacature bij de dienst Toezicht en Advies van het Rijksarchief, die erg aansloot bij wat ik wilde doen. Ik had het geluk om in 2021 te mogen starten."

Dieter: "Het grappige is dat ik mezelf voorgenomen had om nooit in een saai en stoffig archief te gaan werken – ik had echt een clichébeeld. Ik heb me schromelijk vergist. Mijn eerste job als archivaris in het Stadsarchief Mechelen bleek al snel een afwisselende en supertoffe job. In Brugge werken was echter een kinderdroom. Toen de Brugse trein passeerde, heb ik geen moment getwijfeld. Ondertussen ben ik al ruim vijf jaar met veel voldoening in het Stadsarchief Brugge aan de slag."

Florian: "Voor mij was het wel een bewuste keuze om archivaris te worden. Ik wilde graag verder studeren, bij voorkeur iets meer praktijkgericht om mijn kansen op de arbeidsmarkt te vergroten. Archivistiek sprak me aan omdat ik van nature graag orde breng in de chaos en het beheren van historische bronnen me heel gevarieerd leek. Na enkele tijdelijke contracten ben ik uiteindelijk terechtgekomen bij mijn huidige job in het Archief en Museum voor het Vlaamse Leven te Brussel."

Kunnen jullie kort je archiefinstelling omschrijven?

Florian: “Het AMVB is een privaatrechtelijk archief dat zich ontfermt over het erfgoed van de Nederlandstalige gemeenschap in Brussel vanaf de 19e eeuw. Met zo’n negen vaste personeelsleden (en een grote schare vrijwilligers) zijn wij een van de kleinste erkende cultuurarchieven in Vlaanderen en Brussel. Onze collectie beslaat het hele maatschappelijke spectrum: van archieven van politici tot die van podiumkunstenorganisaties. Het zwaartepunt ligt bij papieren archieven, maar we beheren ook een groeiende digitale collectie. Iedereen kan de stukken komen raadplegen in onze leeszaal en we organiseren regelmatig tentoonstellingen, op basis van zowel eigen materiaal als bruiklenen. Verder vervullen we de rol van erfgoedconsulent voor de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC), waarvoor we langsgaan bij Brusselse organisaties om hen te helpen met hun eigen archiefbeheer.”

Stephanie: “Het Rijksarchief is dan weer een federale wetenschappelijke instelling en bestaat uit het Algemeen Rijksarchief in Brussel en 19 Rijksarchieven verspreid over het land. Het verwerft en bewaart (na selectie) archieven van minstens dertig jaar oud die afkomstig zijn van hoven en rechtbanken, openbare besturen en notarissen, maar ook van privé-organisaties en particulieren die een belangrijke rol hebben gespeeld in het maatschappelijk leven: bedrijven, politici, verenigingen en genootschappen, grote families, ... Het wetenschappelijk personeel inventariseert de archiefbestanden en maakt ze toegankelijk voor onderzoekers en het publiek. Die kunnen in de 19 leeszalen van het Rijksarchief en online terecht – dienstverlening via het internet is een van onze prioriteiten. Ikzelf werk voor de dienst die toezicht uitoefent op de goede bewaring van de archieven van de federale, provinciale en lokale overheid. We voeren inspecties uit, adviseren administraties en evalueren de waarde van archiefreeksen om over hun definitieve bestemming te kunnen beslissen.”

Dieter: “Het Stadsarchief Brugge op zijn beurt is een van de belangrijkste archiefdiensten van ons land en bij uitbreiding van Europa. Dat komt door de positie van Brugge als draaischijf van de handel tussen Noord- en Zuid-Europa in de late middeleeuwen. Het ancien régimearchief van de stad is sinds 1280 erg goed bewaard gebleven en trekt onderzoekers van over heel de wereld aan, maar er is nog meer. Zo bewaren we sinds de fusie met het Brugse OCMW-archief in 2019 ook de archiefbestanden van het huidige OCMW en alle rechtsvoorgangers, die teruggaan tot de middeleeuwen. Ons oudste stuk behoort daartoe: het reglement van het Sint-Janshospitaal uit 1188. We dragen daarnaast zorg voor archieven van Brugse bedrijven, families, voetbalploeg Club Brugge KV, ... We hebben een omvangrijke

erfgoedwerking en zetten de laatste jaren sterk in op hedendaags documentbeheer. Voeg daar een uitgebreide vrijwilligerswerking en onze vriendenkring Levend Archief vzw aan toe, en je ziet dat we heel veel doen. Bij dit alles slaan we bruggen naar diverse partners. Een archiefdienst is geen eiland maar staat ten volle in de samenleving.”

Dorien: “Kazerne Dossin is een vzw, zoals het AMVB, die is voortgekomen uit het Joods Museum van Deportatie en Verzet. Wij verzamelen alle types stukken – foto’s, documenten, voorwerpen, drukwerk –, zolang er een link is met de vervolging van Joden en Roma in België en Noord-Frankrijk tijdens de Tweede Wereldoorlog. Dat kan heel breed gaan. Zo hebben we collecties van Joodse verzetsstrijders, van Belgen die Joden hebben gered, van Joden die aan het begin van de oorlog vanuit België naar Cuba of Amerika zijn gevlucht, ... We verzamelen zo veel mogelijk originelen, maar ontvangen vaak ook digitale kopieën. We digitaliseren zo veel mogelijk en brengen beschrijvingen en beelden samen in ons beheersysteem om ze voor onderzoekers en nabestaanden te ontsluiten.”

Wat doet een archivaris in 2024 precies? Kunnen jullie een doorsnowerkdag schetsen?

Dieter: “De vraag is eerder: wat doet een archivaris niet vandaag? Archivarissen moeten van vele markten thuis zijn. Mijn job als Brugse erfgoedarchivaris illustreert dat perfect. Ik coördineer onze vrijwilligerswerking, goed voor zo’n veertig vrijwilligers. Ik sta in voor onze virtuele leeszaal Archiefbank Brugge en andere websites, waaronder Beeldbank Brugge. Verder hou ik me bezig met de digitalisering van archief en teken ik mee de digitale strategie van de cluster Cultuur van Stad Brugge uit. Ik maak archiefbestanden toegankelijk, op dit moment van het archief van Club Brugge KV. Regelmatig werk ik aan tentoonstellingen of artikels en geef ik rondleidingen. Ik help onderzoekers op weg en mag mee de koers van het Stadsarchief Brugge uitzetten, en nog zo veel meer. Geen enkele dag is dezelfde.”

Dorien: “Het team van Kazerne Dossin telt twee archivarissen. Samen staan we in voor de verwerving van collecties. We stellen beschrijvingen op en coördineren de digitalisering van geschonken originelen. Onze beschrijvingen en beelden beheren en presenteren we via een beeldbank (MediaHaven). Daarnaast coachen we een team van enthousiaste vrijwilligers die naamindexen maken. Dankzij hen zijn de grotere archiefreeksen gemakkelijk raadpleegbaar. Ten slotte werken we aan herdenkingsprojecten, beleidsdocumenten zoals het collectieplan, en eigen onderzoek.”

Florian: “Mijn hoofdtaak is gelijkaardig: het inventariseren en ontsluiten van archieven die we hebben verworven en de coördinatie van de overige archiefmedewerkers en vrijwilligers. Doorgaans doen zij meer het ‘bulkwerk’ en focus ik me op de complexere archieven. Vanuit deze optiek sta ik ook in voor het uitwerken van het collectiebeleid en de bijhorende procedures. Daarnaast ben ik verantwoordelijk voor onze digitale collecties en het beheer van onze interne databank. Samen met mijn collega-archivaris verzorg ik de leeszaalwerking en dienstverlening. Door de vele samenwerkingsverbanden en -projecten waaraan we deelnemen, spendeer ik een groot deel van mijn uren buitenshuis, op allerhande vergaderingen, werken en klankbordgroepen.”

Stephanie: “Mijn voornaamste taak is het opstellen of actualiseren van selectielijsten. Dit houdt in dat ik archiefreeksen en hun plaats in het proces binnen de instelling of dienst identificeer en dat ik bewaartermijnen vastleg, en uiteraard een definitieve bestemming: vernietiging of overbrenging naar het Rijksarchief voor permanente bewaring. Dat kan alleen door op de werkvloer met de werknemers te praten en een inschatting te maken van de wetenschappelijke, historische en maatschappelijke waarde van de reeksen. Zo distilleer ik de basis voor mijn selectielijst. Die wordt afgetoetst met mijn diensthoofd en de geïnterviewde diensten. De bedoeling is om tot een werkbaar document te komen dat voor de overheden een hulpmiddel is in hun archief- en documentatiebeheer.”

Hebben jullie de functie van archivaris doorheen de jaren zien veranderen?

Stephanie: “De focus is verschoven van papieren archief naar digitaal archief. Tegenwoordig zoekt men in vacatures vaker een informatiebeheerder dan een archivaris. Hoewel ze technisch gezien niet hetzelfde zijn, zijn er veel gelijkenissen tussen beide functies. Voorlopig ontvangt het Rijksarchief nog veel papieren archief, maar nu de eerste digitale bestanden in grote hoeveelheden moeten worden overgedragen, na dertig jaar, zien we dat er langs beide kanten nog voorbereidend werk te doen is. De expertise is nog volop in ontwikkeling. De overdracht is trouwens niet altijd zo vanzelfsprekend: heel wat bestandsformaten van de jaren ‘90 kunnen door de huidige systemen niet meer (correct) worden gelezen, wat zorgt voor informatieverlies.”

Florian: “De toenemende digitalisering gaat niet alleen over de toename in *digital born* archieven, maar bijvoorbeeld ook over het beheer en de ontsluiting van archieven via digitale kanalen. Zo krijgt de ‘leeszaal’ steeds meer een online component. Omdat dit alles te duur dreigt te worden voor de

(kleinere) archiefinstellingen, zien we steeds meer samenwerkingsverbanden ontstaan.”

Dieter: “Die digitalisering heeft inderdaad een enorme impact, zowel in positieve als in negatieve zin: enerzijds zijn de mogelijkheden enorm, anderzijds wordt alles veel moeilijker beheersbaar. Daarnaast zijn archivariissen doorheen de jaren steeds meer generalist geworden. Op zich is dat geen slechte zaak. Vroeger waren de meeste collega’s grotendeels met onderzoek bezig. Vandaag is de wereld van de archiefdiensten helemaal opengebrouwen, zeker in stadsarchieven, en gaan ze de interactie met de ruime samenleving aan.”

Dorien: “Omdat de archieven van Kazerne Dossin heel wat gevoelige persoonsgegevens bevatten, ondervonden wij een grote impact toen de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) in 2018 van kracht ging. Er is bijvoorbeeld veel gedebatteerd over de raadpleegbaarheid van archieven over ondergedoken Joodse kinderen die vandaag vaak nog in leven zijn. Daarnaast groeit het aantal nieuwe technologieën dat we proberen te implementeren. Zo ontwikkelden we in samenwerking met de European Holocaust Research Infrastructure (EHRI) meerdere tools om onze collectiebeschrijvingen automatisch uit onze beeldbank te exporteren en in het archiefplatform van EHRI te importeren, zonder menselijke tussenkomst.”

Een open deur wellicht: hoe komt je opleiding geschiedenis van pas in je job?

Stephanie: “Op het moment zelf besepte ik het nog niet, maar de opleiding heeft me veel vaardigheden opgeleverd die ik nu vlot kan inzetten: op verschillende manieren informatie zoeken en bronnen kritisch beoordelen, zoekresultaten anders benaderen, en vooral: nieuwe zoekpistes vinden. Het idee dat er altijd een invalshoek overblijft die nog niet is aangeboord, geeft hoop om te blijven zoeken naar een soms spreekwoordelijke speld in een hooiberg. Daarnaast is het een groot voordeel om verbanden te kunnen leggen tussen de politieke, economische en culturele geschiedenis vanaf de middeleeuwen. En *last but not least*: zaken in vraag durven stellen op de werkvloer. Waarom gebeurt iets op een bepaalde manier? Hoe werd dat beslist? Hoe kan er bijgestuurd worden?”

Dieter: “Ik had het ook al over die vaardigheden: kritisch omgaan met informatie en het garanderen van de authenticiteit en integriteit ervan is in onze job uiteraard van heel groot belang. Verder: het analyseren van problemen en het zoeken van structurele oplossingen. En natuurlijk helpt de opgebouwde historische kennis bij het begrijpen van de archiefbestanden en het helpen van bezoekers.”

Florian: "Dat laatste is een kernconcept van de archivalie: de historische context van een archief(stuk). Dit staat immers nooit op zichzelf en moet steeds geïnterpreteerd worden vanuit verschillende bredere contexten (de context van de archiefvormer, de bredere maatschappelijke context, ...). De opleiding geschiedenis reikt je de kennis en vaardigheden aan waarmee je als archivaris hierop zicht kan krijgen, door parate kennis of door zelf onderzoek te doen."

Dorien: "Voor mij blijft de kritische reflectie een belangrijk instrument. Bij elk nieuw stuk dat binnenkomt, moeten we nagaan of het een echt of vals object is. Is de periodisering correct? De technieken? Wat we zien op een foto of lezen in een document? Fouten die we hierin maken, voeden het discours van negationisten, waardoor we zeer voorzichtig moeten omspringen met informatie die we delen via bijvoorbeeld collectiebeschrijvingen. Echter, ook bij de verhalen die nabestaanden ons vertellen, moeten we steeds voorzichtig te werk gaan. Het gebeurt dat de herinnering en de feiten uit bronnen (sterk) uiteenlopen."

Is een bijkomende opleiding volgens jullie een must?

Dieter: "In mijn ogen is dat bijna altijd een must. Een archivaris moet toch een aantal specifieke zaken leren die je in de opleiding geschiedenis (begrijpelijkerwijs) niet meekrijgt. Vakkennis is onontbeerlijk."

Stephanie: "Ik vond de ManaMa van een jaar in dat opzicht zelfs aan de korte kant. Je leert in recordtempo bij over hoe archief werd opgebouwd vanaf de oudheid tot nu, en je leert dat concreet toe te passen tijdens je stage. De keuze is echter beperkt: of je gaat voor een typisch archivalisch onderwerp, zoals 'inventaris opmaken', of je kiest voor hedendaags documentbeheer, waarin je compleet andere uitdagingen inzake digitaal archiveren tegenkomt, zoals metadata. Als archivaris krijg je net veel te maken met hybride archief (zowel papier als digitaal): idealiter word je dan ook in beide geschoold."

Florian: "Op zich kun je wel zonder extra diploma aan de slag gaan in de archiefsector, denk ik. Zelf heb ik veel knepen van het vak al doende geleerd, en ik ken verschillende collega-archivarissen die nooit een opleiding gevolgd hebben. Desalniettemin vind ik de opleiding archivalie een grote meerwaarde voor de aspirant-archivaris. Het geeft je een streepje voor bij sollicitaties en bovenal: je krijgt een theoretische kader mee dat zorgt voor een extra dimensie."

Dorien: "Ik kan uit ervaring spreken: ik rondde de opleiding in 2019 af, toen ik al negen jaar voor Kazerne Dossin werkte. Ik voerde de taken van archivaris eigenlijk uit zonder het diploma. Dus *learning on the job* kan zeker! De extra opleiding voorzag me vooral van dat theoretisch kader, waardoor ik zaken anders kon plaatsen en zelfs in vraag stellen. Daarop werden bepaalde processen en procedures binnen onze organisatie aangepast aan de geldende standaarden."

Wat is jullie mening over het verdwijnen van de interuniversitaire MaNaMa Archivistiek: Erfgoedbeheer en Hedendaags Documentbeheer?

Stephanie: "Ik vind het een verarming: lokale, regionale en federale overheden en diensten hebben meer dan ooit nood aan degelijk archief- en informatiebeheer – en net die profielen worden nu moeilijker te vinden. Een gemiste kans. Opmerkelijk genoeg werden er langs Franstalige kant net nieuwe opleidingen in de archivalie gelanceerd: de 'Master de spécialisation en archivalie, gestion et droit des données' aan de UCLouvain en het 'Certificat inter-université et haute école en Management Et Traitement des Archives et de l'information' aan de UCLouvain Saint-Louis Bruxelles."

Florian: "Het is weliswaar een nicheberoep, maar er is wel degelijk een groeiende nood aan archivaren. Dat de VUB toch heeft besloten om louter op basis van financiële overwegingen de opleiding te schrappen, getuigt in mijn ogen vooral van kortzichtigheid."

Dorien: "Ik vind het jammer dat de master en de titel verdwijnt, maar de major ingevoerd door de Universiteit Antwerpen lijkt een goed alternatief, zeker aangezien die ingebed is binnen erfgoedstudies. De stage blijft behouden, wat een van de belangrijkste onderdelen van de opleiding is. Al doende leer je de theorie goed implementeren en verkrijg je handigheid in de technieken."

Dieter: "Het is een spijtige zaak. Doorheen de jaren heeft de opleiding heel wat prima archivaren gevormd. Eigenlijk hadden ze de master na master moeten uitbreiden van één naar twee jaar. Zo zou je nog veel meer kennis over de erfgoedsector en die van het hedendaags documentbeheer kunnen opdoen. De meeste archivaren moeten veel zaken beheersen, wat allesbehalve evident is. Een meer uitgebreide opleiding had, zoals Stephanie aanhaalde, hieraan tegemoet kunnen komen."

Elke job heeft zijn voor- en nadelen. Zijn jullie al bij al tevreden met je job? Waarom (niet)? Wat vinden jullie het leukst aan je job?

Dorien: “Na veertien jaar doe ik mijn job nog heel graag. Elke dag is anders, en we mogen werken met mensen en verhalen. Verhalen die blijven plakken. Je kan nabestaanden helpen door hen voor het eerst foto’s van hun moeder of vader te tonen, door hen te vertellen waar ze gestorven zijn. Dat betekent veel voor mensen. We maken echt een verschil.”

Dieter: “De veelzijdigheid van de job is voor mij een tweesnijdend zwaard. Het maakt het bijzonder boeiend en uitdagend, maar het zorgt voor een hoge werklast en soms zie je door de bomen het bos niet meer. Het overgrote deel van de tijd overheerst de positieve kant. Ik ben na al die jaren nog altijd enorm gepassioneerd door het werk dat ik doe. Ook de vele contacten met collega’s, onderzoekers, bezoekers van de leeszaal, ... zijn bijzonder fijn.”

Stephanie: “Ik ben erg blij om te kunnen en mogen doen wat ik doe. Overheidsarchieven lijken op het eerste zicht misschien minder interessant dan privéarchieven van flamboyante personen, maar ze kunnen je zo veel leren over mens en maatschappij. Dat intellectuele aspect blijft voor mij heel bijzonder. Het is bovendien telkens een verrassing welke informatie je terugvindt. Soms is het best moeilijk om de waarde van een archiefreks in te schatten. Dat zorgt dan weer voor levendige en interessante gesprekken tussen collega’s. Met hen mogen samenwerken is misschien wel de grootste *perk* van mijn job. Dankzij hun expertise en kennis leer ik zelf nog elke dag bij – een groot geschenk!”

Florian: “Het geeft me persoonlijk veel voldoening om orde te kunnen scheppen in wat op het eerste gezicht een chaos lijkt. Het leukste vind ik om daarbij op een onbekende schat te kunnen stoten en daarmee naar buiten te kunnen komen.”

Jullie duiken beroepsmatig de geschiedenis in. Zoeken jullie het verleden nog op in je vrije tijd?

Florian: “Ik lees met plezier regelmatig een geschiedenisboek, bij voorkeur over onderwerpen waarmee ik tijdens de werkuren weinig bezig ben. Mijn boekenkast beslaat zo’n beetje alles vanaf de bronstijd tot en met het heden.”

Dorien: “Ik verkies historische fictie, maar ik probeer boeken over de Holocaust te vermijden. De echte verhalen die ik dagelijks op het werk tegenkom, zijn erg emotioneel en raken me vaak persoonlijk. In mijn vrije tijd hierover ook nog eens boeken lezen, is te moeilijk.”

Stephanie: “Ik hou van beide, historische fictie en non-fictie. Je vindt me zelden zonder boek op zak. Ik loop daarnaast graag verloren in grootsteden of ga op ontdekking in musea. Ik ben altijd al gefascineerd geweest door het idee van ‘vroeger’ en dat probeer ik door te geven aan mijn kinderen – met wisselend succes, dat dan weer wel.”

Dieter: “Mijn leesvoer bestaat uit historische non-fictie en af en toe een historische roman. Verder bezoeken mijn partner en ik heel graag musea, hetzij voor de vaste collectie hetzij voor een tijdelijke tentoonstelling. Geschiedenis is altijd wel ergens aanwezig bij ons.”

Welke goede raad hebben jullie voor studenten die graag archivaris willen worden? Of voor alumni die een carrièreswitch willen maken?

Dorien: “Geduld is erg belangrijk als archivaris. Zeker als je een actief acquisitiebeleid wil voeren, heb je veel voeling nodig met mensen en met hun noden, verwachtingen en wensen omtrent een schenking. Vaak worden wij gecontacteerd door nabestaanden die twijfelen over een schenking. Het is dan soms nodig om gewoon af te wachten en het werk dat je al deed voor zichzelf te laten spreken.”

Florian: “Laat je niet afschrikken door wat op het eerste gezicht droge materie lijkt. Het is net in het ogenschijnlijk meest banale dat je vaak de interessantste vondsten doet!”

Dieter: “Polyvalent zijn is van groot belang. Voor de rest kom je al ver met een gezonde dosis boerenverstand. Tot slot is een archivaris de dag van vandaag meer en meer een manager geworden. En misschien nog dit: verlies nooit je passie.”

Stephanie: “Als archief je interesseert, moet je er gewoon voor gaan en een opleiding of omscholing volgen – zeker als je nieuwsgierig van aard bent en graag op zoek gaat naar informatie. Werk is er in overvloed, maar je moet de sprong durven wagen. Ik heb het uiteindelijk gedaan, en dat heb ik me nog geen moment beklagd. Een archivaris bewaart in het heden het verleden met het oog op de toekomst – we staan dus mee in voor de geschiedschrijving van morgen. *Best job ever.*”

Bedankt voor de tips en het interview!

Historische canon van Leuven: de overstroming (1891)

Tijdingen mocht opnieuw grasduinen in Edward De Maesschalcks Historische canon van Leuven. Daarin vertelt en illustreert Edward over de gebeurtenissen die Leuven tot Leuven maakten. Dit keer brengen we het verhaal van de grote overstroming uit 1891.

Omdat Leuven gebouwd is op de Dijle, kreeg de stad geregeld af te rekenen met overstromingen, meestal na hevige regenval of door plotselinge dooi na een winterperiode. De overstromingen namen in de loop der eeuwen toe wegens de ontbossing van het rivierbekken en de geleidelijke verharding van de bodem. Vooral in de benedenstad langs de westzijde, waar Dijle en Voer doorheen kronkelen, was het gevaarlijk wonen. Een van de ergste overstromingen die Leuven ooit zou treffen, vond plaats na een plotse dooi in januari 1891. Toen liep een derde van de stad onder en zwol het water in sommige straten tot meer dan twee meter hoog. Militairen en vrijwilligers hielpen zoveel ze konden en bevoorraadden de geïsoleerde burgers.

Het Sint-Antoniussplein (vandaag het Pater Damiaanplein) was sinds de middeleeuwen een vee- en varkensmarkt. Toen de verkoop van vee in 1813 verhuisde naar het Sint-Jacobsplein, werd het een pluimveemarkt, bekend als de Kiekenmarkt. In de loop der jaren verrezen er belangrijke gebouwen, zoals de Sint-Antoniuskapel, het klooster der Ierse minderbroeders (vandaag bekend als het Iers College) en het Hollands College, dat in 1813 werd aangekocht door Cicercule Paridaens, die er een meisjesschool oprichtte onder leiding van de Congregatie der Dochters van Maria. Rechts van het gebouw loopt tot op vandaag een brandgang naar de Dijle en de Janseniustoren. Op 25 januari 1891 liep door de overstroming de gehele buurt onder. In de aanpalende Broekstraat (vandaag Janseniustraat) stond het water wel twee meter hoog.

Na 1891 besepte de stad Leuven dat het zo niet verder kon. Vanaf toen werden plannen gemaakt om de watermassa in de toekomst tegen te houden met de Volmolen als buffer, de verhoging van de vesten, en het verdiepen en verbreden van de Dijle in Leuven en verder stroomafwaarts. Maar de overstromingen bleven komen en zouden de stad in de 20e eeuw niet minder dan twaalf keer teisteren. In de jaren '80 werd geëxperimenteerd met een groot wachtbekken in Neerijse (in de Doode Bemde), maar de ultieme oplossing lag volgens natuurvorsers in de spreiding van het water over een zo groot mogelijke oppervlakte en de verruwing van het Dijlebekken. Vanaf

2006 ging men daarmee met succes aan de slag. Leuven kende sindsdien geen overstromingen meer.

Edward De Maesschalck

Op de tekening neemt een fotografe een foto van het rampgebied op het Sint-Antoniussplein. Links zien we de ingang van het Iers College, daarnaast de Broekstraat en het Paridaensinstituut, waar de nonnen vanuit de ramen om hulp roepen, rechts de ingang van de Brandgang.
Uit: *Historische canon van Leuven* (Lions Leuven Erasmus VZW, Leuven, 2022). De inkleuring van de prent is het werk van Jenny Ghysen.

In memoriam

Zoals gemeld in het vorige nummer van Tijdingen overleed op 8 april alumnus en minister van staat Jaak Gabriëls, geboren in Bree op 22 september 1943. Jan Peumans, Vlaams politicus en goede vriend, was zo vriendelijk om zijn afscheidswoord bij de begrafenis van Jaak voor Tijdingen te herwerken.

Daarop volgt Staf Janssens' in memoriam voor oud-rijksarchivaris Herman Coppens, overleden op 27 augustus in Edegem. Herman werd op 13 augustus 1942 geboren in Mechelen. Hij studeerde in 1964 af als licentiaat moderne geschiedenis en doctoreerde in 1990.

De redactie vernam verder het overlijden van de heer Francis Van den Brande, ere-notaris en echtgenoot van alumna Suzanne De Decker.

Het bestuur van VHL en de redactie van Tijdingen bieden de familieleden en vrienden van deze overledenen hun oprecht medeleven aan.

Bijdragen naar aanleiding van overlijdens zijn welkom via het e-mailadres redactie@vhl-alumni.be. Een foto, een korte levensschets of een langer in memoriam, misschien zelfs een gedicht: de redactie van Tijdingen plaatst met uw hulp graag een mooi eerbetoon.

Jaak Gabriëls (1943-2024)

We schrijven 26 augustus 1966. De heren Evrard Raskin, advocaat uit Eigenbilzen en actief binnen de Volksunie, en Jaak Cuppens, onderwijzer en op dat ogenblik half vrijgestelde voor de partij in Limburg, zijn op bezoek in 't Hasselt – voor de duidelijkheid: een gehucht van de stad Bree – om de 23-jarige, pas afgestudeerde historicus Jaak Gabriëls te vragen om een VU-afdeling te starten in Bree.

Stel dat die twee heren niet waren langsgekomen! Was het dan allemaal anders uitgedraaid? Niemand die het weet ...

Jaak vraagt advies aan Adriaan Custers, een lokale VU-aanhanger in Bree, die volmondig ja zegt.

Dat Jaak meteen toehapte en begon met een VU-afdeling, lag in zijn aard: zijn ingesteldheid was om onmiddellijk ergens aan te beginnen. En met succes. Niet dat de VU op dat ogenblik in winnende positie was, integendeel.

De partij had geen volksvertegenwoordiger of senator, en drie provincieraadsleden. Met andere woorden: toen Jaak in die partij stapte, was zijn uitgangspositie verre van ideaal. Limburg kende immers het monopolie van de CVP. Maar Jaak dacht daar anders over! En wij hebben het geweten ...

Ik weet heel zeker dat het in 1977 was dat ik Jaak voor het eerst ontmoette, na de nationale verkiezingen van 17 april wel te verstaan. Ik was actief in de milieubeweging. Het ging niet alleen over de A24, maar ook over de afgraving van een natuurgebied in Riemst en Ternaaien: het plateau van Caestert. Wij waren op zoek naar informatie en ik herinnerde mij dat ingenieur Mertens een boekje had geschreven, *Stop een tanker in uw haven*, over het belang van de haven van Antwerpen. Ik contacteerde Mertens met de vraag hoe wij aan informatie konden komen over de politiek van de overheid inzake afgravingen in onze regio. Het advies was eenvoudig en helder: "Neem een volksvertegenwoordiger onder de arm en laat die vragen stellen aan de bevoegde ministers."

Het leek logisch dat ik op dat ogenblik, met mijn VU-lidkaart, bij een VU-volksvertegenwoordiger uit Limburg moest zijn. En wie was dan die volksvertegenwoordiger? De kersverse burgemeester van Bree, die er met zijn lokale lijst 'Verjonging' in geslaagd was om het jarenlange beleid van burgemeester Mondelaers (CVP) te vervangen. Diezelfde burgemeester was bij de nationale verkiezingen van 17 april 1977, inmiddels 47 jaar geleden, volksvertegenwoordiger voor de VU geworden.

Maar Gabriëls trok ook zelf de kaart van leefmilieu en natuur, in die jaren vooral opgehangen aan de A24, een autosnelweg dwars door alle natuurgebieden van Noord-Limburg. Leefmilieu en natuur waren regelmatig onderwerp van gesprek in de provincieraad van Limburg, waar Jaak in 1974 verkozen was en als fractieleider optrad. En wie fractieleider was in de provincieraad, had grote kans om in het parlement te worden verkozen ...

Jaak haalde bij de verkiezingen van 17 april 1977 9815 naamstemmen en werd in opvolging van Evrard Raskin volksvertegenwoordiger in de Kamer. Kent u iemand in de politiek die op zo'n jonge leeftijd zo'n uitslag haalde? Er volgde een lange reeks overwinningen.

Maar ik blijf even bij 1977: ik stuurde een beleefde brief met de vraag – e-mail bestond toen nog niet – naar Jaak Gabriëls, Siemenstraat 28, 3690 Bree! Ik werd uitgenodigd ten huize Gabriëls om een en ander te overleggen. Ik herinner mij nog het bureau links, als je binnenkwam in de hal. Vaak, heel vaak, ben ik ten huize Gabriëls geweest: het begin van een vriendschap.

Jaak had snel door dat het stellen van parlementaire vragen een ideaal opstapje was naar meer naambekendheid én een middel om vooral Limburgse problemen naar buiten te brengen, en dat op de plaats waar ze thuishoorden: in het parlement. Van het ene kwam het andere: de onderwerpen werden uitgebreid, de thema's verlegd ... En Jaak stond op die manier regelmatig in de krant, daarin gesteund door een journalist die van leefmilieu en natuur een vaste rubriek maakte in *Het Belang van Limburg*. Die journalist was Herman Sourbron. Het zijn er veel geweest: de schriftelijke vragen in de Kamer, en de uren die wij samen hebben doorgebracht in dat kleine bureautje.

En zo werden wij compagnons de route. Vanaf 1981 hebben wij jarenlang samen opgetrokken, persconferenties georganiseerd, bals afgeschuimd en acties gevoerd. Maar de meest spannende acties gingen natuurlijk over Voeren. En niet te vergeten: de mijnproblematiek.

Jaak was zonder meer de nummer één van de VU in Limburg, maar hij was ook mijn leermeester. Van Jaak heb ik drie dingen altijd goed onthouden. Ten eerste: aanwezigheidspolitiek staat gelijk met nabijheid. Als je met Jaak door Bree wandelde, werd dat helder en duidelijk. Ten tweede: het belang van sociaal dienstbetoon. Heb oog en oor voor de problemen van de mensen, groot en klein, al dan niet oplosbaar; en geef steeds een antwoord, goed of slecht. Dat betekende geloofwaardigheid. Tot slot: dossierkennis. Wie zijn materie kent, heeft de helft gewonnen.

Jaak kon als geen ander mensen overtuigen. Hij had een tomeloze energie en straalde een soort charisma uit dat niet zo veel politici hebben. Ik vond dat nog het duidelijkst toen hij bij zijn overstap naar de VLD ongeveer alle kiezers meenam! Hij toonde gedrevenheid en doorzettingsvermogen. Dag in, dag uit.

Na zijn overstap naar VLD – waarin hij poogde mij mee te nemen, ik herinner mij nog goed meerdere telefoongesprekken –, zijn wij contact blijven houden. Een vaste 'beldag' was zijn verjaardag op 22 september. Er waren de jaarlijkse nieuwjaarswensen, het enkele keren per jaar samen dineren ... Kortom, de contacten bleven. Ondertussen ging ieder zijn weg. Zo werkt dat in het leven. In 2004 kwamen we elkaar wekelijks terug tegen, toen wij allebei in het Vlaams Parlement werden verkozen. Jaak voor de tiende keer en ikzelf voor de eerste keer.

Toen ik Jaak in januari ging bezoeken op welzijns-campus Gerkenberg, kende hij mij nog en sprak hij mij in het dialect aan. Ik ben dankbaar dat ik

Jaak heb leren kennen en dat ik zoveel jaren met Jaak politiek heb mogen voeren. Ik blijf de beste herinneringen bewaren aan een voor mij bijzonder mens, die ik in alle omstandigheden steeds heb verdedigd.

Ik wil twee gedichten opdragen aan zijn echtgenote Lies. Zij was uiteindelijk zijn grootste supporter, zijn nabijheid, zijn troost, zijn toeverlaat en de laatste jaren zijn mantelzorger. Het eerste gedicht is van Cees Nooteboom, Nederlands schrijver, dichter en essayist.

Niets

*Het leven
je zou het je moeten kunnen
herinneren
als een buitenlandse reis
en er met vrienden en vriendinnen
over na moeten praten
en zeggen
Het was toch wel aardig,
het leven,
en flarden zien van vrouwen, geheimen
en landschappen*

*en dan tevreden achteroverleunen
maar doden kunnen niet achteroverleunen.*

En ook verder kunnen ze niets.

Maar heel mooi is het lied uit het Gruuthusemanuscript (einde 14e eeuw) over de vergankelijkheid van het aardse leven. Het drukt de verbondenheid tussen Jaak en Lies uit.

*Egidius, waar best du bleven?
Mij langt na dij, gezelle mijn.
Du koors die dood, du liets mij 't leven
Dat was gezelschap goede ende fijn
Het scheen t' een moeste gestorven zijn.*

Dag Jaak. Blij dat ik je kende. Ik blijf alle goede herinneringen bewaren.

Jan Peumans

Herman Coppens (1942-2024)

Op 7 september 2024 namen familieleden, vrienden en collega's afscheid van archivaris en historicus Herman Coppens. Herman werd op 13 augustus 1942 geboren in Mechelen. Hij overleed in Edegem op 27 augustus 2024.

Zijn kinderjaren bracht Herman door in Mechelen. In het begin van de jaren '50 verhuisde hij met zijn ouders naar Antwerpen (Zurenborg). Hij volgde Grieks-Latijnse humaniora aan het

Xaveriuscollege van de jezuïeten in Borgerhout en was als 'wroetende uil' een zeer actief lid van een scoutsgroep in Berchem. Hij werd scoutsleider en nam ook deel aan internationale scoutsbijeenkomsten.

Na zijn middelbare school ging Herman in Leuven geschiedenis studeren. In 1964 behaalde hij het diploma van licentiaat in de letteren en de wijsbegeerte (moderne geschiedenis) met een verhandeling over *Het administratief en financieel beheer in het kwartier Arkel (1650-1700)*. Zijn promotor was prof. dr. J.A. van Houtte. De studie werd in 1966 bekroond met de Prijs voor Geschiedenis en Volkskunde van de provincie Antwerpen. Als geschiedenisstudent had Herman als medestudenten onder andere Frans (Sus) Verleyen (de latere hoofdredacteur en directeur van het weekblad Knack, die in 1966-1967 gedurende korte tijd 'attaché' bij het Rijksarchief te Beveren was), Marc Van den Wijngaert (de latere hoogleraar nieuwste geschiedenis aan de UFSAL / KUB / HUB / KU Leuven campus Brussel), Jan Goris (de latere stadsarchivaris van Herentals), Jan Gerits (de Limburgse historicus, kunsthistoricus en latere nationale voorzitter van het Verbond voor Heemkunde), en de latere collega's Jef Bekers (Rijksarchief Beveren) en Guy Gadeyne (Rijksarchief Ronse en Rijksarchief Gent).

Na zijn afstuderen vervulde Herman zijn dienstplicht als kandidaat-reserveofficier. Hij beëindigde zijn dienstdienst als onderluitenant bij een infanterie-eenheid en trouwde in 1966 met Wies Bruyndonx, een medeleidster ('Akela') uit de scoutsbeweging. Ze zouden twee zonen krijgen: Wout en Maarten.

Na de legerdienst begon Herman in 1966 als 'aspirant' van het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (NFWO) onder de hoede van

professor J.A. van Houtte aan de studie van de Brabantse plattelandsfinanciën in de 17e en 18e eeuw. Van 1969 tot 1970 was hij aan het departement Geschiedenis assistent bij professor Van Houtte. Herman schreef zich in voor het 'archieffexamen' van het Rijksarchief, slaagde en koos in oktober 1970 voor een loopbaan als rijksarchivaris.

De eerste standplaats van archivaris H. Coppens was het Rijksarchief te Hasselt (1970-1973), waar hij onder leiding van departementshoofd dr. Jozef Grauwels het archief van de Leenzaal van Kuringen inventariseerde, de bibliotheek reorganiseerde en in de leeszaal voor de onderzoekers een luisterend oor had. Later blikte Herman graag terug op die 'leerjaren' in Hasselt. Elke beginnende (rijks)archivaris zou volgens hem een tijd in een kleinere archiefdienst moeten werken om er met alle aspecten van het vak in contact te komen.

Zijn uitstekende kennis van de instellingen van de Oude Nederlanden, zijn overtuiging dat archivaliek een specifieke wetenschappelijke discipline met een eigen terminologie en een eigen methodologie is, en zijn grote belangstelling voor de toepassing van de moderne informaticatechnologie in archief- en bibliotheekwerk bepaalden de loopbaan van Herman. Hij was archivaris in hart en nieren, maar bleef ook historicus en zou, voor zover zijn opdrachten het toelieten, aan zijn proefschrift blijven werken.

Op 6 juni 1990 promoveerde hij aan de KU Leuven met de grootste onderscheiding tot doctor in de geschiedenis met een studie over *De financiën van de centrale regering van de Zuidelijke Nederlanden aan het einde van het Spaanse en onder Oostenrijks bewind (1680-1788)*. Zijn promotor was andermaal professor J.A. van Houtte. De studie werd bekroond door de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België en verscheen in 1992 in de reeks 'Verhandelingen van de Klasse der Letteren' van de Academie. Het bij het proefschrift behorend cijfermateriaal en een aansluitende institutionele studie werden een jaar later door het Algemeen Rijksarchief in de reeks 'Studia' gepubliceerd (H. Coppens, *Basisstatistieken voor de reconstructie van de centrale staatsrekening der Spaanse en Oostenrijkse Nederlanden ca. 1680-1788*, en Idem, *Het institutioneel kader van de centrale overheidsfinanciën in de Spaanse en Oostenrijkse Nederlanden tijdens het late Ancien Régime*).

Gedurende zijn lange loopbaan als rijksarchivaris (oktober 1970 - augustus 2007) heeft Herman Coppens heel diverse opdrachten vervuld.

In 1973 verplaatste algemeen rijksarchivaris dr. Carlos Wyffels Herman uit Hasselt naar het Algemeen Rijksarchief te Brussel, waar hij binnen het

toenmalige Departement I (Algemene Wetenschappelijke Diensten en Uitvoering van de Archiefwet) verantwoordelijk werd voor de wetenschappelijke bibliotheek en voor de collectie 'Gedrukt archief'. Herman reorganiseerde de bibliotheek en introduceerde er in samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek (KBR) de geautomatiseerde catalogisering.

Ook in 1973 kreeg Herman de kans om in Parijs de door de Internationale Archiefraad (ICA-CIA) georganiseerde 'Stage technique international d'archives' te volgen. Het internationaal contact was zeer stimulerend en de Internationale Archiefraad bood aan archivariissen uit de hele wereld een forum om kennis en ervaring uit te wisselen. Aandachtpunten die vanaf de jaren '70 bij archivariissen wereldwijd aan bod kwamen, waren 'genormaliseerde archiefterminologie', 'gestandaardiseerde archiefbeschrijving', 'archiefwetgeving', 'veilige, duurzame en betrouwbare bewaring en ontsluiting van elektronisch archief' (de zogenaamde *born digital archives*) en uiteraard 'opleiding en permanente vorming van archivariissen'. Op al deze terreinen heeft Herman Coppens binnen het Belgische rijksarchief zeer belangrijk werk verricht.

In het gebouwencomplex aan de Ruisbroekstraat betrok Herman vanaf de jaren '80 een kantoor op de verdieping in de uitbreiding waar ook de andere collega's van Departement I hun stek hadden. 's Ochtends was er tussen 8 uur en 8.30 uur koffie in Hermans kantoor. Die 'ochtendkoffie' gaf de collega's de gelegenheid om elkaar beter te leren kennen, om informeel over de politieke actualiteit van gedachten te wisselen en om naast werkervaring ook lief en leed te delen.

Wanneer in de jaren 1980-1983 de Personal Computer in het Algemeen Rijksarchief zijn intrede deed, was Herman de eerste die zo'n toestel gebruikte. Samen met dr. Juul Verhelst, zijn departementshoofd, zette hij zijn collega's aan om tekstverwerking en andere toepassingen van de informaticatechnologie voor het dagelijks werk aan te wenden.

Herman engageerde zich voor de Vlaamse, de Belgische en de internationale archivarissengemeenschap. Hij was redactielid van het tijdschrift *Archief- en Bibliotheekwezen in België (Archives et Bibliothèques de Belgique)* (1976-1983), secretaris van de 'Sectie Archief' van de Vlaamse Vereniging voor Archief-Bibliotheek- en Documentatiewezen (VVBAD) (1983-1986), secretaris van de werkgroep 'Archiefbeleid' van dezelfde vereniging (1985-1986) en van 1984 tot 1988 redactielid van *Bibliotheek- & Archiefgids*, het vakblad van de VVBAD. Van 1980 tot 1990 was hij ook correspondent voor België van het Duitse archieftijdschrift *Der Archivar*.

Van februari 1988 tot 1997 werkte Herman in het Rijksarchief te Beveren met als opdracht zich hoofdzakelijk aan de vorming van de rijksarchivarissen te wijden. In een eerste fase ging zijn belangstelling vooral uit naar 'archiefterminologie'. Dit resulteerde in het lexicon *Archiefterminologie. Archieftermen voor gebruik in het Rijksarchief* (Brussel, 1993). Een jaar later was hij samen met de collega's Roger Petit, Daniel Van Overstraeten en Jacques Nazet mede-auteur van de *Terminologie archivistique en usage aux Archives de l'État en Belgique. I. Gestion des archives [TAB1]* (Brussel, 1994). Tien jaar later verscheen een vermeerderde Nederlandse vertaling: *Archiefterminologie (AT2). Nederlandse versie van de Terminologie archivistique en usage aux Archives de l'État en Belgique (1994) aangevuld met lijsten van redactionele vormen, ontwikkelingsstadia en uiterlijke vormen uit Archiefterminologie (1990) en met verwijzing naar Archiefterminologie voor Vlaanderen en Nederland (2003)* (Brussel, 2004). Hermans inzet voor het gebruik van een genormaliseerde archiefterminologie had tot gevolg dat hij in 1993 lid werd van de Nederlands-Vlaamse commissie die op initiatief van de Vereniging van Archivariissen in Nederland onder leiding van A.J.M. den Teuling een Nederlandse normerende archiefterminologie opstelde (A.J.M. den Teuling, *Archiefterminologie voor Nederland en Vlaanderen*, 's-Gravenhage, 2003).

Geheel in de lijn van Hermans inzet voor een gestandaardiseerde aanpak van het beschrijven en ontsluiten van archief was zijn handboek *De ontsluiting van archieven. Richtlijnen en aanbevelingen voor de ordening en beschrijving van archieven in het Rijksarchief* (Brussel, 1997). In dit werk, dat door collega's wel eens 'de dikke Coppens' werd genoemd, werd in het Nederlandstalige archiefveld voor het eerst de internationale ISAD(G)-norm voor archiefbeschrijving geïmplementeerd. Later werd dezelfde norm in de *Richtlijnen voor de inhoud en de vormgeving van een archiefinventaris* (1e uitgave: Brussel, 2007; de meest recente uitgave, in samenwerking met Eddy Put en Laurent Honnoré: Brussel, 2014) richtinggevend voor de inventarissen van het Rijksarchief.

In de jaren 1988-1997 was Herman Coppens de stuwende kracht achter een aantal grote projecten van het Rijksarchief. Samen met zijn collega Erik Aerts had hij namens het Rijksarchief de leiding van het FKFO-project 'Gids voor de bronnen betreffende de geschiedenis van de Spaanse en Oostenrijkse Nederlanden', dat in 1994 uitmondde in het tweedelige standaardwerk *De centrale overheidsinstellingen van de Habsburgse Nederlanden*, dat in 1995 ook in het Frans verscheen. Later was Herman, samen met Raymond Van Uytven, Claude Bruneel en Bea Augustyn, redacteur van *De gewestelijke en lokale overheidsinstellingen in Brabant en Mechelen tot 1795* (2 delen, Brussel, 2000), waarin hij de hoofdstukken over de 'Meierijen en kwartieren'

en de 'Heerlijkheden' schreef. Hermans belangstelling voor instellingen als archiefvormers beperkte zich niet tot het ancien régime. Ook aan de projectgroep 'Archiefvormers Centrale Ministeries', die de organisatie en de werking van de Belgische ministeries in de 19e en de 20e eeuw bestudeerde, verleende hij zijn gewaardeerde medewerking.

Vanwege zijn veelzijdige activiteit als archivaris en mede vanwege zijn internationale contacten – hij was op internationale archiefvergaderingen en -congressen de afgevaardigde van toenmalig algemeen rijksarchivaris dr. Ernest Persoons –, werd Herman vanaf 1988 meer en meer bij de leiding van het Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën betrokken.

In 1997 werd Herman departementshoofd voor Antwerpen-Limburg en verantwoordelijke voor het Rijksarchief te Antwerpen, een functie die in 2000 werd omgedoopt tot 'departementshoofd Vlaanderen'. Toen gaf hij de dagelijkse leiding van het Rijksarchief te Antwerpen uit handen om zich van dan af volledig voor de Vlaamse rijksarchieven in te zetten.

Na de pensionering van Ernest Persoons (2003) werd Herman in 2004 benoemd tot 'algemeen rijksarchivaris ad interim' en leidde hij van mei 2004 tot april 2005 het Belgische Rijksarchief. In die periode riep hij een 'stafvergadering' in het leven waarin de dienstdoende departementshoofden voor Vlaanderen, Brussel en Wallonië maandelijks samen met hem het beleid en de problemen van de instelling bespraken. Ook werd er opnieuw een jaarlijks verslag over de werking van het Rijksarchief gepubliceerd. Met deze en andere initiatieven heeft Herman in grote mate bijgedragen tot een toen noodzakelijke grotere transparantie inzake beleid en dagelijkse werking van het Rijksarchief.

Ter gelegenheid van zijn pensionering bood het Algemeen Rijksarchief op 2 september 2007 aan Herman een lijvig huldealbum – 1135 bladzijden! – aan. Het draagt de veelzeggende titel *LACH. Liber amicorum Coppens Herman* en werd samengesteld door de collega's Michel Van der Eycken en Erik Houtman. Het boek bevat een levensschets en een bibliografie van Hermans publicaties tot 2007, gevolgd door 28 archiefwetenschappelijke en 25 geschiedkundige bijdragen.

De laatste jaren had Herman ernstige gezondheidsproblemen. Gelukkig kon hij er op 19 oktober 2021 bij zijn toen het gerenoveerde Rijksarchief Antwerpen werd geopend. Zo kon hij tevreden vaststellen dat een van zijn meest dierbare hangende dossiers tot een goed einde was gebracht.

Graag citeer ik hier uit de lof- en dankrede die ere-algemeen rijksarchivaris dr. Karel Velle op 7 september 2024 op het herdenkingsmoment voor Herman heeft uitgesproken: "Wat me vrij snel opviel is dat je een trotse rijksarchivaris was", geïnteresseerd "in de projecten, de passies, successen en dromen van anderen". Iemand "die heel positief in het leven stond, iemand die een groot talent had voor humor en ironie rond dingen die ons lief waren, die tevreden was met kleine dingen, die een ernstig gesprek over maatschappelijke problemen in binnen- en buitenland heel zinvol vond en hierover ook veel zinnige dingen kon vertellen". Karel Velle typeerde Herman ook als "organisator, adviseur, project- en crisismanager, buitenlands gezant en vormingsdirecteur, spelverdeler en strateeg, hervormer en architect (...) een trekker en bezieler, bruggenbouwer en lobbyist, pusher en diplomaat", en als "iemand met groot verantwoordelijkheidsgevoel".

Toen ik student was, heb ik Herman Coppens in zijn hoedanigheid van assistent bij professor Van Houtte in 1969 of 1970 maar een enkele keer ontmoet. Later heb ik hem in de leeszaal van het Rijksarchief te Antwerpen nog wel eens gezien. Pas in de zomer van 1984 kwam ik echt met hem in contact toen ik, na mijn stage in het Rijksarchief te Ronse, in Departement I van het Algemeen Rijksarchief was aangesteld. Vanaf dan dronk ik tot januari 1988 bijna dagelijks samen met Herman in zijn kantoor mijn 'ochtendkoffie'. Het was het begin van een lange periode van wederzijdse collegiale waardering.

Herman was een goedlachse, hardwerkende en gedreven collega, een attentvolle, warme familiemens, een fiere vader en grootvader en een liefhebbende echtgenoot. Hij was een levensgenieter, een harde werker en een rechtvaardige doorzetter, een gepassioneerde hobbykok, een nieuwsgierige reiziger en een begaafde klusser. Aan mijn professionele contacten met hem, aan onze gezamenlijke deelnames aan commissievergaderingen in Nederland en aan diverse internationale archiefcongressen met de bijbehorende uitstappen en etentjes bewaar ik herinneringen die ik dankbaar koester.

Staf Janssens

Goed gezien: graffiti op de Koninklijke Gaanderijen

De Koninklijke Gaanderijen in Oostende (1902-1906) vormen een iconisch en uitzonderlijk geheel, ontworpen door de Franse architect Charles Girault in opdracht van Leopold II. Ze hebben al vele jaren dringend nood aan restauratie, maar de stad Oostende kan noch wil de hoge kost ervan betalen. Het laatste voorstel bestond erin achter de Koninklijke Gaanderijen en het Thermae Palace Hotel een hoge woontoren te bouwen en met de opbrengst ervan de Gaanderijen te herstellen. Dat is uiteraard de slechtst mogelijke oplossing – typisch voor de Oostendse ‘immocratie’ – en die wordt dan ook sterk gecontesteerd. In de stad zie je overal affiches hangen: “Bluuf met je fikken van de thermen!”

Ondertussen raakten de Gaanderijen steeds meer bouwvallig. Vlak voor de zomermaanden van 2017 moest het plafond gestut worden, want er vielen brokstukken naar beneden. De uitbaters van Thermae Palace en de klanten zagen het prachtige zicht op de zeedijk en het strand verpest door foelielelijke metalen palen. Uiteindelijk werd er rond de stellingen een houten bekisting aangebracht, kwestie dat passanten niet tegen de palen aan zouden lopen. Die bekisting was natuurlijk een uitgelezen plek voor graffiti, wat de zaak nog lelijker maakte. Maar op elke mestvaalt bloeien wel eens bloemen en dat is ook in de Koninklijke Gaanderijen het geval. Hierbij geven we enkele foto's van opmerkelijke tekeningen en schilderijen, die bedoeld zijn om te verdwijnen, maar die de Gaanderijen voor de passant toch weer draaglijk maakten.

Edward De Maesschalck

Afzender:
Vereniging Historici Lovanienses
Kesseldallaan 76/0402
3010 Kessel-Lo

PB-PP|P708841
BELGIE(N)-BELGIQUE

Verkeerd adres?

Stuur ons, indien bekend, de juiste adresgegevens door van deze afgestudeerde.
Hartelijk bedankt!

Vereniging Historici Lovanienses
Kesseldallaan 76/0402
B-3010 Kessel-Lo
E-mail: info@vhl-alumni.be
Website: www.vhl-alumni.be